

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

3787

Տ Ա Ր Ե Ր Ք
ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՆԱԽԱԿԹԱՐԱՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱՅ
ՀԱՄԱՐ

Գ Ր Ե Ց
Խ . Պ . ՀԱՅԿՈՒՆԻ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՌԱՋԵԼՈՎԱՆ ԱԹՈՌՈՅ
ՍՐԲՈՅ ՅԱՆՈՎՔԵԱՆՅ
ՅԵՐՈՒՍԱԴԷՄ

1888

491.99-8

Հ. 26

491 99-8

2-26

ՏԱՐԵՐՔ
ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ԳՐԵՑ

Մ. Պ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Ս. ԷԶՄԻԱՆԻ

Տ. Տ. ՄԱԿԱՐԱՅ

ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ

ԵՒ

Ի ՊԱՏՐԻԱՐԿՈՒԹԵԱՆ Կ. ՊՕԼՍՈՅ

Տ. ՅԱՐՈՒԹԻԻՆ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԱԹՈՌՈՅ

ՍՐԲՈՅ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՅ

ՅԵՐՈՒՍԱԼԷՄ

1888

2002

ՀՐԱՄԱՆԱԻ

ՏՆՅՐԷՆ ԽՈՐՀՐԴՈՅ

Ա. Ա. Բ. ՈՌՈՏՅԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԹԱԼԱՍՅԻ

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ԱԶԳԱՍԻՐ ԱՇԸԳԵԱՆ

ՅԱՆՈՒՄԱՆ

ԷՖԷՆՏԻԻ

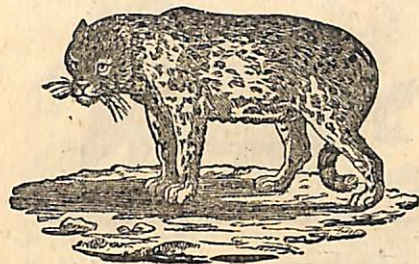
ԵԻ

ԲԱՐԵՀԱՄԲԱԻ

ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԻ ԻԻՐՈՅ

Handwritten signature and date: 1903

Ճ.

ի, ն, ճ = ինճ.

ի, ն, ջ.

իաչ. Օճ. էշ. ջի. ինճ.

Ջախ. իաչ. ջէ. ջօն.

Շէն. Նիշ. ինչ.

Վայրենի գազան, մասկեր չորքոտանի,
Թաթաւոր, մուշտակ, որսորդութիւն. կաթ-
ատու կենդանի:

38041-67

6.

խ, ո, զ = խող.

խ, Ո, Ձ.

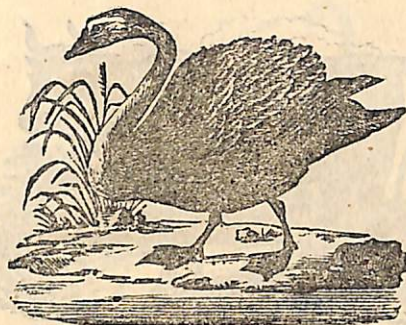
խաչ. Օձ. Էշ. Ձի. Ինձ. Խող.

Ձախ. Խաչ. Ձօն. Ձէ. Շէն.

Նիշ. Ոխ. Օն. Ոչ. Ձէն.

Ընտանի և վայրենի չորքոտանի, կճղակա-
ւոր, չատակեր և աղտեղի, խողի մազը (ճար)
իրբ ասեղ կօշկակարի, խողանակ: Ո ձայնա-
ւոր տառ:

7.

ս, ա, դ = սադ.

Ս, Ա, Գ.

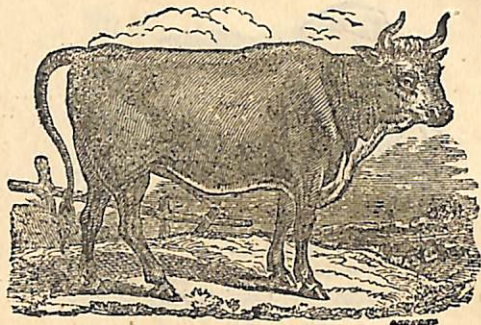
Խաչ. Խաչ. Սոխ. Գին. Նիդ.

Գէշ. Սէդ. Գէս. Գազան.

Գինի. Շիշ. Գանձ. Անձ.

Ընտանի Թռչուն, լողացող. փետուր, միս,
հաւկիթ: Ճանկ, Թեւեր, կտուց: Թուխս,
ճադ:

8.

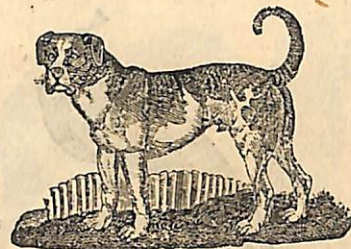
կ, ո, Վ = կով.

կ, Ո, Վ.

Խաչ.	Սէգ.	Էգ.
Չախ.	Կով.	Չի.
Խաչ.	Գէս.	Օձ.
Խոչ.	Վէգ.	Չէ.
Շէն.	Վէս.	Ոչ.
Ինչ.	Ինձ.	Օն.
Չէն.	Նիշ.	Ոխ.

Ընտանի խոտակեր, եղջերաւոր, որոճող
կենդանի. Կովու օգուտը, միս, կաշի, Կաթ,
մածուն, կարագ:

9.

շ, ո, ւ, ն = շուն.

Շ, Ո, Ի, Ն.

Խաչ.	Օձ.	Չի.	Խոզ.
Սագ.	Կով.	Շուն.	Շունչ.
Կոգի.	Ինձ.	Չուկ.	Ս. նուշ.
Գինի.	Ուշ.	Շու չան.	Ս. նուն.

Շունն է ընտանի մսակեր չորքոտանի:
Բնութեամբ տիրասէր և հաւատարիմ է, ունի
սաստիկ հոտառութիւն, և օգտակար է իր
սկահապան ոչխարաց և տան :

10.

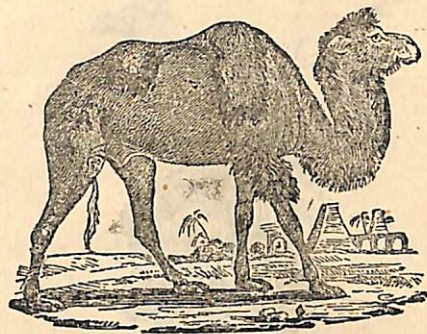
ս, ի, ր, ա, մ, ա, ր, գ,
սիրամարդ.

Ր, Մ.

Սէր. Սէկ. Մէկ. Միս. Մաղ.
Մաղ. Մոչ. Գիր. Սի րուն.
Բա զում. Կա կուղ. Կա նաչ.
Գան գուր.

11.

ո, ւ, ղ, տ = ուղտ.

Ո, Ի, Ղ, Տ.

Աղ. Կաղ. Խաղ. Տաղ.
Շիւղ. Տուն. Կուտ. Խունկ.
Ոս կի. Ող նի. Տա չեղ. Տի կին.
Շա գա նակ. Խո զա նակ.
Շի նա կան.

Ուղտը թաթաշերձ և որոճող չորքոտանի է :

12.

Ա.կ. Ոս կան. Ա. շուհ.
 Ա.ն. Ան նա. Ա. դուհ.
 Է.գ. Ար շակ. Կա տու.
 Ե.դ. Շու շան. Կա նուխ.
 Ու.լ. Ան նիկ. Կա նոն.
 Կո.վ. Սար գիւ. Ոս կի.
 Զո.վ. Տի րան. Խո տան.

13.

ը, ն, ձ, ո, ւ, դ, տ,
 ընծուղտ.

Ը, Ն, Զ, Ո, Ի, Ղ, Տ.

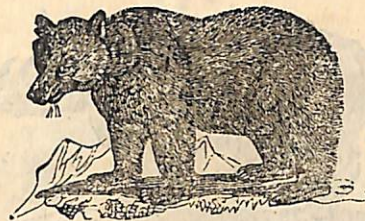
Իր. Գիր. Գը բիւ.
 Տի. Կին. Տի կին.
 Անձ. Տանձ. Տը նակ.
 Սուր. Ուր. Մը շակ (մշակ)

14.

Ար տուտ. Մըտ բակ (մտրակ)
 Կար կուտ. Ար մուկ.
 Սո սինձ. Գը՝ լուխ.
 Բա զուկ. Բը բինձ.
 Կաղ նի. Նը կուղ.
 Կան դուն. Խա ւար.
 Սո խակ. Կար կին.
 Կի բա կի. Մա տա նի.
 Սէր կէ ւիլ. Կար կան դակ.

15.

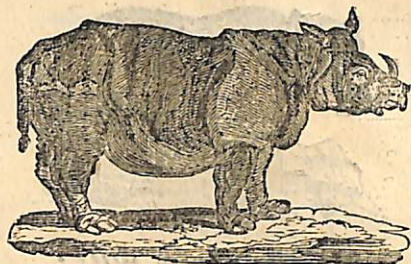
ա, ր, շ = արշ.

Ա, Բ, Զ.

Արշ. Որշ. Զորի. Զուր.
 Գող. Տող. Զող. Կոշ.
 Զըր կիր. Խո բունկ. Որ կոր.
 Նը շան. Սը բինգ. Նա բինշ.
 Վայրե նի. Գի շա կեր. Գա զան.

Թուամաղ դազաններ. որոց մորթէն մուշ-
 տակ, ճարպէն օճառ եւ փորոտիքէն սօսինձ
 կը շինուի Բաղդատուիւն. Արջը չորքո-
 տանի է, նոյնպէս և Ուղտը. Արջը և Ուղտը
 ունին մորթ, ականջ, քիթ, բերան, ակուսյ,
 և այլն: Տալբերուիւն. Ուղտը մեծ է, իսկ
 Արջը փոքր. Ուղտի պարանոցն երկար է, իսկ
 Արջու պարանոցը կարճ, մին ընտանի է, միւսը
 վայրենի

16.

ռ, ը, ն, գ, ե, ղ, ջ, ի, ւ, ր,

ռընգեղջիւր.

Ռ, Ե.

Եղ. Տեղ. Գի չէր.

Առ. Նեղ. Ա ղեղ.

Վառ. Շեղ. Ա բեւ.

Վար. Սառ. Ե տեւ.

Գա բե գին ու նի եր կու գը բիչ.

Տի բան շատ աշխատասէր է.

Շուշան ասեղով կար կրկարէ.

Նու չը շատ ա նուշ է.

Կան նու շեր որ ա նուշ չեն.

17.

գ, ա, յ, ւ = գայլ.

Գ, Ա, Յ, Լ.

Ա. Բալ. Սա լոր.

Ա. յ. Սայլ. Կա բաս.

Ա. յա. Ա. յտ. Լե զու.

Ա. յն. Ա. յդ. Լե ղի.

Լոկ. Կարգ. Լա խուր.

Ե ոան կիւն.

Ա. բա գիլ.

Մո մա կալ.

Ա. շ խա տա սէր.

Գը բա սե ղան.

18.

ն, ա, պ. ա, ս, տ, ա, կ,
նապաստակ.

Պ.

Պայ. Պա րապ. Պար տէզ.
Պար. Կա րապ. Գաս պար.
Պորտ. Պա նիր. Պա րոյր.
Կապ. Աս պար. Պի տա նի.

Աչ խա տա սէր տը ղան
ու սում կը սով ըի.

Պա րապ ա մա նը շատ
ձայն կու տայ.

19.

ա, ք, ա, ղ, ա, ղ,
աքաղաղ.

Ք.

Քար. Մա քի. Քա նոն.
Քոռ. Քե ուի. Քա ղաք.
Քիթ. Քա րող. Ա.քա ղաղ.
Րոք. Գաղ պէ. Քըրիս տոս.
Աչք. Քա մակ. Քա ուս սուն.
Լեռ. Լո ղալ. Կա րա սի.
Ձեռք. Քա րա չէն. Քա րա սիրտ.

Տը ղայք ու նին եր կու ձեռ ներ
եւ եր կու ոտ ներ.

ձեռքեր ընդ կաշխատին ,
 ոտքեր ընդ կըքանին :
 Երկու պրզտիկ աչքեր ընդ
 շատ խոշոր առարկա ներ
 կա ընդ ենք տեսնել :

Աքաղաղն իբրեւ թռչուն . գլխուն վրայ
 կատար եւ կտուցին տակ ունի աւելամիս ,
 ոտից վրայ բխեր :

20.

ա, յ, ծ = այծ .

Ծ .

Այծ . Ծի ձեռնակ . Ծաղիկ .
 Կայծ . Ծի ածան . Ածուխ .
 Ծայր . Ծի բանի . Անգործ .

Ծիծ . Ծաբաւի . Արծիւ .
 Ծեծ . Ծեբունի . Պարծանք .
 Ծուխ . Գործաւոր . Պարկեշտ .

Աստուած կը սիրէ
 Պարկեշտ տըղայքը .
 Ուրիշ չաբիք
 Զըլլայ որը նեւ .
 Նախ գործը կատարէ
 Ու յետոյ խաղա .

Կրկնութիւն . Ընտանի , չորքոտանի , խո-
 տակեր որոճող եւ կճղակաւոր կենդանեաց
 վրայ : Բաղդատել տալ Այծը նման եւ ան-
 նրման կենդանեաց հետ . կաշի , մորթ ,
 բուրդ , մաշ :

21.

ց, ի, ու = ցիւ .

Յ .

Յաւ . կա ցին . Յաւա գար .

Յաճ . Յաւիլ . Յան կա պատ .

Յեց . իե ցի . իեց գե տին .

Յանկ . Յա նեւ . Յա մա քիւ .

Յան . Յա քան . Այ գե պան .

Յի ուր վայրե նի կենդանի է ,
բայց երբ փոքր բըռ նեն ,
կըն տա նե նայ :

Ծոյլ տըղան շատա խօս կը լինի .
Ծոյլ բուռն ոչ ոք պատիւ կը նէ .

22.

հ, ա, յ, կ, ա, ն, ո, յ, շ,
հայկանոյշ .

Շ .

Հաւ . Հաւ կիւթ . Հա կա ուակ .

Հաց . Հը լու . Հը բեշ տակ .

Հուր . Բա բի . Ե բե խայ .

Հորթ . Քը նանալ . Համ բե բող .

Հայ կա նոյշ շատ հը լու աղ ջիկ
է . հան գիտտ կը քը նա նայ
մօ բը հը բա մա նաւ .

Եր բէք չի լար , չի պօ ուար .

շատ պըզ տիկ բլ բա լուռն համար
տա կաւին ու սու մ նա բան
չեն զըր կեր զին բը :

Հայ կա նոյշ տան մէջ շատ
ան գամ ծառա յա կան գորշ
ծեր կը կա տաբէ, իր մեծ
քը բոջը եւ մօքը կօգնէ.
ա մենքն ալ զինքը կը սիրեն
ու կը յարգեն:

23.

Թ, ո, ւ, Թ, ա, կ,
ԹուԹակ.

Թ.

Թակ. Թա կոյկ. Թաւա մաղ.
Թաց. Թա կարԹ. Թա գաւոր.
ԿաԹ. Զու Թակ. Թը բա ճուկ.
Թեւ. Արա գիլ. Թան կա գին.

Թու Թա կը սիրուն
Թըւ չուն է.

Նա կա բող է խօսք սովորիլ
եւ խօսիլ:

Կան երգող Թըւ չուն ներ ալ:
Սոխա կը, Ար տոյ տը
երգող Թըւ չուն ներ են:

ԹուԹակի յատկութիւնները բազմատեղ
Արտուտի, Սոխակի հետ, Թուերով իւրա-
քանջիւրի հասակը, գոյնը, կազմութիւնը,
ձայնը, և այլն:

24.

բ, ո, ւ = բու.

Բ.

- Բա ըի. Բա ըե կամ.
 Բը ըա բի ոն.
 Բարձ. Բա բու թիւն.
 Բա ըե խը նամ.
 Բը ըինձ. Ար գա նակ.
 Հը նա ըա գէտ.
 Բը բուտ. Առ ու տուր.
 Հը ըա մա յել.
 Բար տի. Հե աւ գիր.
 Ե պիս կո պոս.

Աստ ուած աշխարհը վեց
 աւուր մեջ ըստեղծեց:
 Աշխարհ մեզ հա մար
 ու ըիշ բան չէ,
 Այլ մի այն ժամա նա կաւոր
 օթեւան մը.
 Ուր մըշտըն ջե նաւոր
 չենք կաբող մընալ:
 Բա ըի գործե բով պէտք է
 մեր մըշտըն ջե նաւոր
 Հանգիստը պատրաստեմք:

25.

Ճ, Ը, Ն, Ճ, Ղ, Ռ, Լ, Կ,
Ճընճղուկ.

Ճ.

Ճար. Բան ջար. Ճակըն դեղ.

Ճիգ. Ճըգ նաւոր. Ճախա րակ.

Ճիւղ. Ճիւ աղ. Ճօճա նակ.

Հայ ըլս ինձ հա մար

մեծ ձի մը գը նեց.

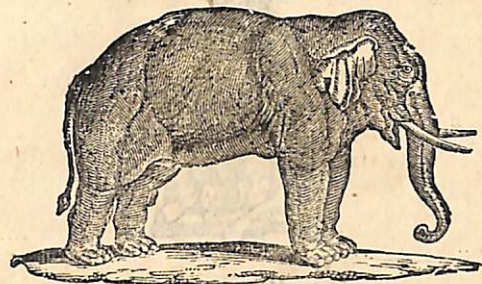
Որուն վը րայ գըր ուած է

կա շի է թամբ.

Եւ թամբի եր կու կող մը

եր կու առ պան գակ:

26.

Փ, Ի, Ղ = Փիղ.

Փ.

Փի ղը ցա մա քա յին մեծ
չոր քո տա նի է.

Ու նի եր կար կըն ճիթ.

ո ըով ա մեն բան

կա ըող է բըռ նել,

Մին չեւ իսկ ա սեղ մը.

Ս, նով նա իր կե րա կու ըր

կը տա նի բե րա նը:

27.

մ, ա, ր, դ,
մարդ.
Դ.

Մար դըս Աս տու ծոյ
պատ կե րին նը ման
ըս տեղ ծուած է.
Բո լոր մար դիկ մէկ մէ կու
եղբայրներ են, պէտք է
սի բով ապ րին.
Կըռ ուսասէր մարդը և ոչ մի
տեղ հան գիտտ չի գըտ ներ:
Ու րի չի բա րիք ը նող մարդը
բա րիք կը գըտ նէ:

28.

Ժ.

Ժա մա նակ.

Ժա մա նա կը թան կա գին է,
Պէտք չէ 'ի գուր վատ նեղ զայն.
Ժա մա նա կը կը չափ ուի ժա,
մա ցու ցով.
Ժա մա ցոյ ցը կը չի նեն զա,
նա զան մե տաղ նե րէ,
Ոս կի է, ար ծա թէ
և պը դըն ձէ:

29.

Օձ . Օ ձիք . Օ բա կան .
 Օր . Օ ղակ . Տա րե կան .
 Եւ . Սեւ . Հա ցա գործ .
 Որ . Որդ . Որ սորդ .
 Այր . Հայր . Հայ րե նի .
 Ուշ . Փուշ . Քըն քոյշ .
 Առք . Փառք . Փառաւոր .
 Գիր . Գըրեւ . Գըրա գիր .
 Գիրք . Կարգաւ . Գըրա գէտ .

30.

Ադ . Սադ . Եղ . Դեղ .
 Ահ . Բատ . Եռ . Լեռ .
 Ակ . Ծակ . Եփ . Թեփ .
 Առ . Բառ . Էյ . Թէյ .
 Աս . Մաս . Էշ . Գէշ .
 Ափ . Ծափ . Էր . Գէր .
 Ամ . Ժամ . Իր . Կիր .
 Եւ . Թեւ . Էն . Շէն .

Ա. Զ. Գ. Ա. Կ. Ա. Ն.

Հայր. Մայր. Եղբայր.

Քոյր. Քեռի. Մօրաքոյր.

Մամ. Պապ. Հօրեղբայր.

Հօրաքոյր

Հայրըս ու մայրըս, քոյրըս
և եղբայրն երբս շատ կը սի-
րեն զիս, ես ալ ա՛նոնց շատ
հընազանդ եմ:

Ամեն առաւօտ կանուխ ան-
կողնէս կելնեմ, կը հագուիմ,
կը լըւացուիմ, կաղօթեմ,
և նախաճաշիկ ընէլէս յետոյ
շիտակ վարժարան կերթամ:

Ծ, ա, ո = ծառ.

Ծառը բոյս է. կան պրտ դատու
և անպրտուղ ծառեր:

Ծառը կը բուսնի պարտէզնե-
րու և անտառնեւրու մէջ:

Մարդիկ անպրտուղ ծառերը
կըտրեն լոյլ կը ձեւեն
և կուեն նան տախտակ,
յորմէ կը շինեն սեղան,
սընտուկ, աթոռ :

Ծառն ու նի հո ղին մէջ արմատ,
դուրսը՝ բուն, իսկ բուն նին
վե բեւ ճիւղեր:

ՈՏԱՆԱԻՈՐ

Ա մեն առ տու
Ծառին վը բայ՝
Երբ թըռչ նա կը
կը ճըլ՝ ճը վայ,
Այն ժա մա նակ
Խե լօք տը ղան՝
Պէտք է վա զէ,
Դըպ րոյ եր թայ:

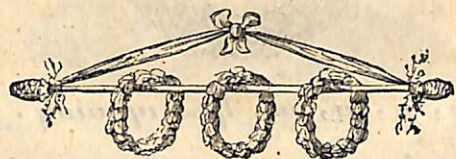

պ, ը, ս, ա, կ = պրտակ.

Պը սա կը օ ղա կի ձեւ ու նի
եւ կը շինեն զայն բու սե-
ղեն նե րէ, վարդե նիի կամ
ու րիշ ծառե րու և թու-
փե րու ճիւղե րէն, երբ
նոքա թարմ են:
Վարդը տե սակ մը ծաղիկ է
չատ հո տաւէտ, ո րուն
քաղցրը բու րու մը կըրնանք
ըզ գալ առանց վարդը
տեսնելու:

Վարդի ճիւղէ շին ուած պը
սակը շատ սիրուն կը լինի :
Պը սա կով կը զարդարեն չը
նոր հալի տըղայոց գըլը խը :

35.

Շատ խընդալը գէշ բան է .

Վարժարանի մը մէջ Յով-
սէփի անուն տըղայ մը կար ,
խըլացի եւ աշխատասէր ,
բայց շատ խընդալը գէշ սո-
վորու թիւնն ունէր . այս պատ-
ճառաւ շատ անգամ կը յան-
դի ման ուէր նա . քանիցս վար-
ժապէ տը պատժեց զայն որ-
պէս զի շատ խընդալը բը-

նաւորու թիւնը թողու , բայց
'ի զուր : Վերջապէս օր մը Յով-
սէփի իւր ընկերնէր ու ներ-
կայու թեան սաստիկ յանդի-
ման ուեցաւ , և ծանր պատիժ
կըրէ լով հագիւ կարողացաւ
մոռնալ շատ խընդալը , և յե-
տոյ ամենուն սիրէ լի եղաւ :

36.

ՄԵՐԶԱՀԵԶԻՆ ՏԱՌԵՐ

բ, պ, փ .

Բարի .	Պար .	Փառք .
Այբ .	Այպ .	Ափ .
Բերդ .	Պայտ .	Փերթ .
Բոր .	Փայտ .	Փոր .
Երբ .	Պայթ .	Երփ .

Փերթ կը սենք ա պըխ տոյ
 ամ բողջ կը տո ըին.
 Բեր դը կը շի նեն քա ղա քի
 պահ պա նու թեան հա մար:
 Բա ըի տը ղայն ա մե նուն
 սի ըե լի կըլ լայ:
 Փառք տուր Աս տու ծոյ
 երբ փո ըրդ կը կըշ տա նայ:

37.

գ, կ, ք.

Գոց. Գա ըի. Թոյր. Կին.
 Կայ. Կա ըի. Քոյր. Գին.
 Գոյ. Ա ըի. Կոյր. Կա նոն.
 Քոյ. Կադ. Բոյր. Քա նոն.

Արամ շատ բա ըի մանուկ է.
 Ե ըե կոյին երբ վար ժա րանէն
 տուն կու գայ, մօրը ձեռ. քը
 կը համ բու ըէ:

38.

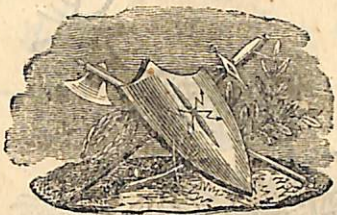
գ, թ, տ.

Դոյլ. Դա նակ. Դաւ.
 Թոյլ. Թա նաք. Թաւ.
 Թուր. Տա ղանդ. Բադ.
 Տուր. Թա ղանդ. Պատ.
 Դեր. Դա տաւոր. Պար.
 Թեր. Թա թաւոր. Բուլթ.

Թոխորը թաւա մազ կեն
դա նի է, որուն փայլուն
մորթեն մուշտակ կը շինուի:
Թոխորը կուգալ կը կոչուի:

39.

է, է.

Սէր. Երէք. Տէգ.
Սէր. Երէկ. Ղեգ.
Եթէ. Երբէք. Եկեղէցի.
Երէկ մեր Եկեղէցւոյ մէջ
Երէխայ մը մը կըրտեցին
Եւ ա նու նը կոչեցին
Սէրովբէ:

Երէխայք երբ վեց տարե-
կան կը լինին կը ըստին
վար ժառանգ յաճախել:

Ս. մեն առաւօտ

Երբ ծառին վըրայ՝

Երգեցիկ արտոյտ

Քընէն կար թըննայ.

Շընչէ մաքուր օդ

Աչքէրը բանայ,

Առաջին երգով

Տիրոջ փառք կուտայ:

40.

դ, ս, շ.

Սադ. Սուտ. Ա. բայ.
 Շատ. Շուտ. Սա բայ.
 Զատ. Զուտ. Շա բայ.

Սէ կը կը շինեն կեն դանեաց
 մոր թե բէն եւ չէկ, դե-
 ղին ու կար միւր գոյնե բով
 կը ներ կեն զայն:

41.

ա, գ, ո, ա, ւ,

ադ. ուաւ.

Ադ ուաւըն աղաւ նի ին հետ
 ըն կե բա նա լով ա նոր քալ-
 ուած քին շատ հաւ նե ցաւ.
 եւ ու զեց ին քըն ալ ա նոր
 նը ման քա լել. բայց գի տէք
 ինչ ե զաւ. նա իր քալ ուած-
 քըն ալ մոռ ցաւ. աջ ոտ քը
 նե տեց չե զաւ, ձա խը՝ նոյն
 պէս, և վեր ջա պէս ըս կը սաւ.
 քա լել լու տեզ ցատ կըռ տել,
 և մին չեւ այ սօր խեղճ ադ ուա-
 ւը կը ցատ կէ ու կոս տոս տէ:

42.

ծ, ճ, ց.

Ծեծ. Ծէս. Չայն. Չար.
 Ծիծ. Չեղ. Յան. Ծառ.
 Յեց. Յից. Անճ. Անց.

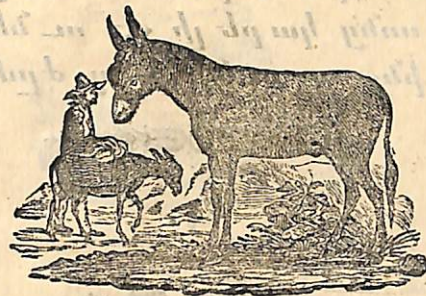
Յեցը ըզգեստե զինաց վընա-
 սող կեն գա նի է :

Բու սե զինաց մե ծա գոյ նը
 ծա ուրն է :

Ծիա ծանը ա մե նա գե ղե ցիկ
 գու նով կե բե լի երկ-
 նից ե բե սը :

43.

ճ, ջ, չ.

Ճար. Ջանք. Ոճ. Կոճ.
 Չար. Ճանկ. Ոչ. Գոչ.
 Կըտրիճ. Չա միչ. Ճեր մակ. Ճանճ.
 Կըտրիչ. Ճա հիճ. Ջեր մուկ. Չանչ.
 Ջըղ ջե կը փոք բիկ Թըռ չուն
 մը է, որ գի շե բա հաւ ալ
 կ'ըս ուի :

Թըռ չնոց ոտից ըս տորին մա-
 սե բուն ճանկ կամ մագիլ
 կ'ը սեն :

Աշխարհի բաղադրիչ տարեր
 բըն են, օդ, հող, ջուր և

տա քու թիւն, առանց ա-
սոնց կարե լի չէ ունեւալ՝
ինչ որ ունինք այժմ:

44.

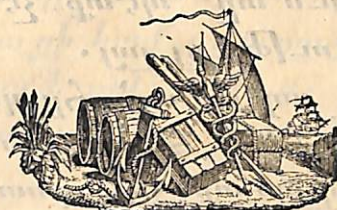

Հանելուկ.

Երբէք դադար չառներ
Կը վազէ կ'երթայ,
Թե թեւ առարկայներ՝
Երբեմն կը գողնայ:

45.

Հ, յ.

Յանգ. Յագ. Յարկ. Բակ.
Հանք. Հակ. Հարկ. Փակ.
Յամր. Համր. Յարգ. Կահ.

Ընչեղ կ'ըսուի հարուստ
մարդը.

Միջակ վիճակի տէր է, ով որ
քիչ բան ունի.

Իսկ աղքատը բընաւ բան
չունի:

Հարուստն երբ պէտք է
աղքատաց օգնեն:

Հարուստ և աղքատ և ամեն
մարդ մէկ մէկու եղ-
բայրներ են:

Հա բուս տը պէտք չէ ան-
գութ ըլլայ .

Եւ ոչ աղքատ տը՝ հը պարտ :
Ան խո հեմ հա բուստ ներ ,
աղքատ չեն պատ ուեր :
Ան խո հեմ աղքատ ներն ալ
հա բուս տը չեն յար գեր :

46.

Յորեն . Բաղ նիք . Ճընճ զուկ .
Գազան . Փող պատ . Ման բուր .
Կարաս . Մու ճակ . Բազուկ .
Կեռաս . Թար թիչ . Կազամբ .
Լեզու . Պահ նորդ . Առւոյտ .

Յորեն ըր արտին մէջ կը ցանուի
և կը հասնի . Կալին մէջ կը կամ .

նուի և կը հոս ուի . ու յետոյ
ջըրաղացի կամ օղաղացի մէջ
աղացուե լով՝ ալիւր , խըմոր
և ապա հաց կը լինի :

47.

Կարասը կը չինէ բըրուտը .
Կեռասը պըտուղ է ,
անոր համը կը լինի անուշ
եւ թրթ ուաշ :

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Երբ սը նունդ կուտաս
Թարդ ման է հոգւոյդ .
Իսկ պարապ փորո վըն՝
է միշտ ա նօգուտ :

48.

Ու տե լիք եւ խը մե լիք.

Ա մեն օր մենք կու տենք ու
կը խը մենք, որ սը նունդ
առ նենք եւ տպ ըինք :

Ու տե լիքնե ըր կը պատրաս տեն
մար գիկ բու սե ղէ նէ
եւ մը սե ղէ նէ :

Խը մե լիք են ջուր, կաթ
եւ դեռ զա նա զան
ար հեստական հեղուկներ :

Ար հեստա կան խը մե լիքնե ըր
մեծ մասամբ վը նա սակար են
մար դոց առող ջու թեան :

Խո ըր ված, ա պուխտ, խա շած
միս, եր չիկ. տա պա կած . . . ,

կա ղամբ, բակ լայ, ո լո ուն,
սի սեռ, լու բիա, լա խուր,
ճա կըն դեղ

ջուր, կաթ, թէյ, գինի . . . :

Պէտք է զանազանն աշակերտք թէ ո՛յք են
բուսեղէն, մսեղէն կերակուրներ. նոյնպէս և՛
բնական և արհեստական ըմպելիք, և աւելցը-
նեն իրենց գիտցածներն ալ :

49.

Պըտ ղե ղէնք.

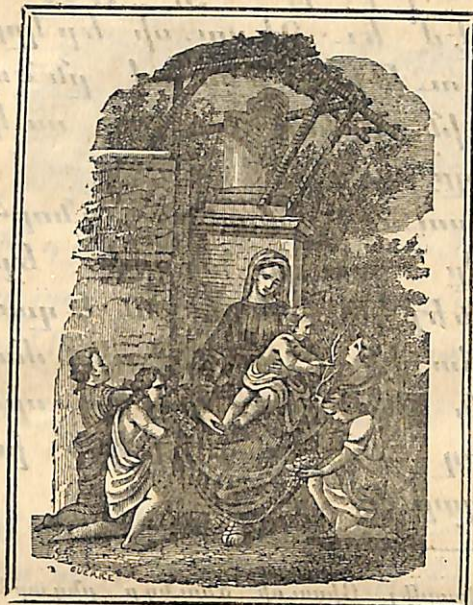
Պը տուղներն ալ ի ըենց զօ վա.

բա րար և սը նըն դա րար աղ դե-
ցու թեամբ օգ տա կար են մեզ :
Պը տու զ նե ըր քա զա քէ դու րս
այ գի նե րու՝ եւ քա զա քի մօտ
պար տէ զ նե րու մէջ կ'ա ճին
ու կը հաս նին :

Պար տի զ պա նը կը մը շա կէ պար-
տէ զը , իսկ այ գե պա նը այ գին .
ա սոնք ժա մա նա կին կը ջը բեն
բոյ սե ըր . զորս ար դէն ցա նաձ
կամ տըն կաձ են . եւ մին չեւ
անոնց հա սու ն նա լը մեծ խը
նա մով կը պա հեն . եւ երբ
հա սու ն նան , կը քա զեն ու
կը ծա խեն :

Խա զող , տանձ , խըն ձոր ,
սեր կեւ լիլ , շա գա նակ ,
ձը մե րուկ , ար մաւ , կա ղին:

Դեռ ի՞նչ պտուղներ գիտէք : Ո՞ր պտղոց
միջուկը՝ և որո՞ց արտաքին մասերը կ'ուտենք .
իսկ խաղողը :

Ե րու սա ղեմ .

Ե րու սա ղե մի մօտ Բեթ ղե-
հեմ քա զա քին մէջ ծը նաւ
մե ր փըր կի չը՝ Յի սուս .

Ա ըն ւեւ քէն ե ըբ մո գեր
Յի սու սի ծը նընդ եան աստ զը

տեսնե լով գընա ցին յԵրու-
սա դէմ եւ Յիսուսի երկը-
պագու թիւն ընելով ընծայ
տոււին Անոր խուռնկ, ոսկի
եւ զը մուռ :

Յիսուս Աստուծոյ շընորհ-
քովը զարգա նա լով երբ
տասներկու տարեկան եղաւ,
տաճարին մէջ այնպիսի իմաս-
տուն խօսքեր կը սէր որ,
լը սող մեծ մարդի կըն իսկ
կը զարմա նա յին :

Պատմել Յիսուսի ծնունդը ընդարձակ
հանդերձ դասին մէջ պարունակեալ բառերու
նշանակութեամբ : Ոսկին՝ մետաղ : Խուռնկ եւ
զմուռ ծխանելիք :

Հիւղ. Խըր ճիթ. Տուն.
Պալատ. Խանութ. Կըր պակ.
Եկեղեցի. Վարժարան.
Տը պարան. Թատրոն . . . :

ՇԻՆՈՒԹԻՒՆ

Մարդիկ բընա կու թեան հա-
մար կը շինեն այլ և այլ ձեւե-
րով և մեծ ու փոքր տարածու-
թեամբ շէնքեր, որոց իւրա-
քան չիւրի գործածու թեան
համեմատ ա նուններ որոշ-
ուած ու տրր ուած են :
Բընա կարան են հիւղ,
խըր ճիթ, տուն :

Առուտուրի համար շինուած
տը նե ըը կը կոչուին,
կըր պակ, խանութ . . . :

Ի՞նչ է Եկեղեցին, Թատրոնը, Դատա-
րանը, Գործարանը, եւ այլ այսպիսի շի-
նութեանց նպատակին վրայ տեղեկութիւն
տալ մանկանց :

52.

ԳՐԵՐՈՒ ԿԱՐԳԸ

ա. բ. գ. դ. ե. զ. է. ը. թ.
ժ. ի. լ. խ. ծ. կ. հ. ձ. ղ.
ճ. ժ. յ. ն. շ. ո. չ. պ. ջ.
ռ. ս. վ. տ. ր. ց. լ. փ. բ.
և. օ. ֆ. :

ՄԵՐՁԱՀԱՅԻՆ ԳՐԵՐ

Ե. Է: Բ. Գ. Դ. Ե. Զ. Է. Ը. Թ:
 Խ. Դ: Դ. Զ. Ը. Ը. Ը. Գ:
 Ո. Օ: Ծ. Զ. Ը: Կ. Լ. Փ:
 Ղ. Ր: Կ. Ե. Ը: Ժ. Զ: Ի:
 Լ: Դ: Ը:

ԳԼԽԱԳԻՐ

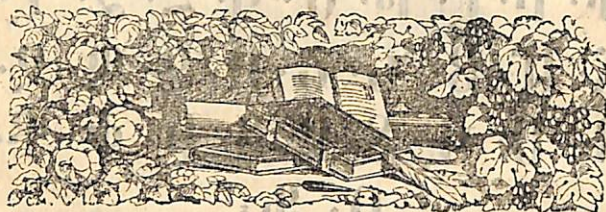
Ա. Բ. Գ. Դ. Ե. Զ. Է. Ը. Թ.
 Ժ. Ի. Լ. Խ. Ծ. Կ. Ը. Դ.
 Ծ. Մ. Յ. Զ. Ը. Ո. Զ. Պ. Զ.
 Ռ. Ս. Վ. Տ. Ր. Յ. Ի. Փ. Ք.
 Օ. Ֆ:

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 0.

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

55.

ԳՐԵՐՈՒ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ

Չայնաւոր եւ բաղաձայն.

Չայնաւոր են ա, ե, է, ը, ի, ո, օ, որք մինակ հընչուելով կարող են երկար ձայն հանել, ա՛, ե՛, է՛, ը՛, ի՛, ո՛, օ՛:

Միւս մնացեալ գրերն այսպէս առանձինն ձայն չըկարենալ հանելնուն համար, Բաղաձայն կ'ըսուին:

Բաղաձայնները ձայնաւորնէրու քով գալով կը հնչուին, առ, մի, ես:

56.

Երկձայն տառ.

ւ.

Ի գիրը թէ ձայնաւոր է եւ թէ բաղաձայն. այս պատճառաւ երկձայն կը սենք անոր:

Արիւն. Անիւ. Արեւ. Աւիւն:

Ի գրին ձայնաւոր կ'ըսենք, երբ իր բնական ձայնը կը հանէ:

Ջուր. աղբիւր. մուկ:

Ի գիրը բաղաձայն է երբ Վ գրի ձայն կը հանէ. անիւ, թիւ, լաւ, թեւ, գաւաթ:

Արծիւը սրբատես թռչուն է .
 նա խիստ բարձրէն կը թռչի,
 եւ չատ հեռուէն կը տեսնէ
 իր որսը, որուն վրայ կը յար-
 ձակի ու ժգին, կը բռնէ զայն
 եւ կը տանի կուտէ :

Սոյն դասի մէջ գտնուած բոլոր և տառերու
 ձայնաւոր կամ բաղաձայն լինելը որոշելու են
 աչակերտք . ու նոյն կերպով ուրիշ բառեր
 գտնելու են նախորդ դասերու մէջէն :

57.

Բաղադրեալ տառ .

Լ

Վերի տողին մէջ գրուած գիրն
 է եւ . այդ գիրը շինուած է
 Ե, Լ գրերէ, որք միանալով
 է՝ ձայնը կը հանեն :

Արեւ կը գրուի նաեւ, Արեւ .

Բարեւ " " Բարեւ .

Թեւ " " Թեւ .

Թեթեւ " " Թեթեւ .

Սեւ " " Սեւ .

Առեւտուր, Առեւտուր :

Վարդուհի և Ղեորգ .
 Խիստ կանուխ առտուն ,
 Երբ պայծառ արեւ ,
 Ծագէ փալփիւն ,
 Եւ տայ մեզ բարեւ .
 Մէք թողլով իսկոյն
 Խաղերնիս թեթեւ ,
 Եղբօրս հետ դպրոց
 Կերթանք , թեւ 'ի թեւ :

Քանակ . Կարգ . Արգանակ .
 Բանակ . Կառք . Կարկանդակ :

Բ ա ո .

Բառ կըսուի քանի՛ ձայնաւոր
 եւ բաղաձայն տառերով գրու-
 ած կամ արտասանուած խօս-
 քի մէկ մասը :

Ամեն բառ պէտք է նշանա-
 կուծիւն ունենայ . ինչպէս ,
 քար , փայտ , ձի :

Բառ մը գրելու համար այն-
 չափ գրեր պէտք են , որչափ
 հնչում կայ նոյն բառին մէջ :

Հայ բառը , ունի երեք հըն-
 չում և երեք դիր :

Պէտք է հասկցնել աշակերտաց որ հնչմունք՝
 գրերու ձայներն են , որոցմով կ'անուանենք
 զանոնք . ա տառի հնչումն է ա՛ , և այլն :

Փոքրիկ հովիււր.

Ա.

Աբրահամ անուն հովիւ մը կար, գեռ փոքր հասակաւ, հաղիւ տասներկու տարեկան. սա ամեն օր իրենց ոչխարները եւ գառնուկները կարածէր, բայց քիչ ժամանակէն ձանձրացաւ այս գործէն եւ օր մը հօրմէն խնդրեց որ զինքը պարտեղ զըրկէ, “Վասն զի ալ ձանձրացայ, կ'ըսէր, գառնուկներուն ձեռքէն, որք բնաւ հանգարտ չեն կենար” :

Հայրը խոստացաւ Աբրահամի խնդիրը կատարել ըսելով թէ “Երբ քիչ մը մեծնաս, այն ժամանակ պարտիզպան կ'ընեմ քեզ” : Աբրահամ շատ ուրախացաւ, բայց գեռ փոքր էր, մեծնալու համար ժամանակ պէտք էր, ի՞նչ ընէր. սկսաւ գիշեր ցերեկ աղօթել որ շուտով մեծնայ :

Բ.

Աբրահամ փոքրիկ սեւ շնիկ մը ունէր, որ երբեք քովէն չէր բաժնուէր : Օր մը Աբրահամ բարձր լեռ մը ելաւ, եւ հոն նստած տեսաւ Պայ մը, խոնարհութեամբ ողջունեց զայն, եւ շնիկը արգիլեց որ չըլլայ թէ փրասէ անոր : Պայը տեսնելով Աբրահամի շնորհալի վարմունքը՝ շատ հաւնեցաւ անոր,

և ըսաւ, “Տղաս ի՞նչ կը խընդ-
րես ինձմէ, ըսէ՛, պիտի կատա-
րեմ”։ “Շուտով մեծնալ կուզեմ”
ըսաւ Աբրահամ։ Պայր տուա-
անոր դերձանէ կծիկ մը և “Խնա-
յողութեամբ գործածէ” ըսաւ։

Աբրահամ երբ լեռնէն վար
կիջնար, կծիկէն քիչ մը քակեց,
խկոյն հասակը բարձրացաւ .
քիչ մ’ալ, քիչ մ’ալ, մինչեւ որ
ոչխարներուն քով հասաւ բոլո-
րովին մեծացեր էր, այնպէս որ
ոչխարները չըկարողացան զինքը
ճանչնալ։

Փ.

Աբրահամ մեծցաւ, քաջ է-
րիտասարդ դառցաւ, նորա բե-
խերն եկած էին, հասակը երկա-
րած էր և ամբողջ մարմինը զար-
դացած . բայց խելքին փոփո-
խութիւն մը եկած չէր, դեռ

մանկական խելքովն էր . քիչ մը
եւս քակեց դերձանի կծիկը, և
քիչ մ’ալ մեծցաւ։ Քանի պրզ-
տիկնար կծիկը՝ ինքը կը մեծնար,
եւ դեռ կուզէր մեծնալ . վեր-
ջապէս քիչ մ’ալ քակեց և ծե-
րութեան հասակին հասաւ .
նորա մազերը ճերմկեցան, աչաց
տեսութիւնը տկարացաւ եւ
ուժը գնաց վրայէն։ Նայեցաւ
որ կծիկը հազիւ սիսեռի մը
չափ մնացեր էր, միտքը ինկաւ
Պային “Խնայողութեամբ գոր-
ծածէ” ըսած խօսքը, բայց ի՞նչ
օգուտ, ժամանակն անցած էր,
եւ Աբրահամ չը կարենալով
տոկալ ծերութեան վիճակին,
ձանձրացաւ . մնացեալ մասն ալ
քակեց, եւ երբ ալ դերձանի
կծիկ չըմաց, ինկաւ մեռաւ։

61.

Բառերու վանկերը.

Բառերը կը հնչուին ձայնով և կը գրուին գրերով:

Բառ կայ որ մէկ հնչումով կարող ենք արտասանել, իսկ կան բառեր ալ զորս երկու, երեք, չորս անգամներ հնչել պէտք է:

Այն բառը, զոր մի հնչմամբ կարող ենք արտասանել, կ'ըսուի միավանկ, ինչպէս հայր, մայր, հաց, բերդ, աղ, չորս, հինգ, կառք . . . : Մէկէ աւելի վանկ ունեցող բառերը կ'ըսուին բազմավանկ. ինչպէս,

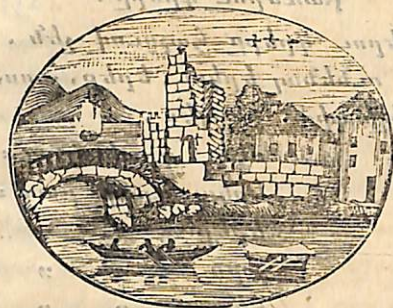
Յորեն. Վարժարան. Եկեղեցի.

Այդի. Վարդապետ. Վաճառանոց:

Ամբողջ դասի մէջ գտնուած բառերը մի առ մի հարցնելու և սովորեցնելու է ուսանողաց, թէ իւրաքանչիւր բառ քանի՜ վանկ ունի:

62.

Ծ Ո Վ

Պրերու խիստ ընդարձակ տարածութեան ծով կ'ըսուի. եթէ ծովը փոքր է, ծովակ կը կոչուի:

Ծովերու մէջ կան տեսակ տեսակ ձրկներ. ոչ միայն մեր տեսածներուն նման փոքր՝ այլ այնչափ մեծ՝ որք կարող են մեծ մարդ մը իրենց բերնին մէջ պահել:

Ծովերու մէջ շատ անգամ մեծ ու փոքր ցամաքներ կը գտնուին, որք կղզիներ են:

Ծովերու ջրերը աղի կ'ըլլան:

Փոթորիկ. արեկոծում, նաւարեկութիւն. ծովուն և իր աղիութեան օգուտը և այլն. բացատրելու է մանկանց:

Բառերու գրերը .

Բառերու գրերը հաշուով չեն . բառ մը կրնայ ունենալ երկու, երեք, չորս, հինգ կամ աւելի գիր . ինչպէս ,

Է ,	մէկ գրով բառ :
Ես ,	երկու գրով բառ :
Դու ,	երեք " " :
Չորս ,	չորս " " :
Կային ,	հինգ " " :
Մարմին ,	վեց " " :
Գեղեցիկ ,	եօթն " " :
Հայաստան ,	ութը " " :
Աշխատասէր ,	ինը " " :
Ընթերցարան ,	տասն " " :
Ողորմութիւն ,	տասնմէկ գրով բառ :
Լուսազարդեալ ,	տասներկու գրով բառ :
Հրեշտակակեաց ,	տասներեք " " :
Կրօնապաշտութիւն ,	տասնչորս " " :
Ուստազանցութիւն ,	տասնհինգ " " :
Հրեշտակապետական ,	տասնվեց " " :
Ընդհանրականութիւն ,	տասնեօթ " " :
Հանրապետականութիւն ,	տասնութ " " :
Եպիսկոպոսապետութիւն ,	տասնինն " " :
Եպիսկոպոսապետականութիւն ,	23 " " :

Ան .

Կան .

Ական .

Տական .

Ետական .

Պետական .

Ապետական .

Կապետական .

Ակապետական .

Տակապետական .

Եշտապետական .

Բեշտակապետական .

Հրեշտակապետական .

Եպիսկոպոսապետական .

Եպիսկոպոսապետ .

Եպիսկոպոս :

Այսպիսի բառախաղեր միշտ օգտակար կրնան ըլլալ աշակերտաց մտաւոր կարողութիւնը գործունէութեամբ և կարգացածին լաւ կերպով արտասանելու և անոնց վրայ որոճալու համար : Ուստի երբեմն այսպիսի եղանակներու դիմելը աւելորդ համարելու չէ :

Ինչպէս որ բառ մը մէկ կամ աւելի
գրերով կը գրուի, նոյնպէս ալ մէկ կամ
աւելի վանկ կ'ունենայ բառը :

Բառ մը այնչափ վանկ է, որչափ ձայնա-
ւոր ունի իր մէջ ⁽¹⁾ :

Հաց,	մէկ	վանկ է.	Ինչո՞ւ
Երկաթ,	երկու	" "	" :
Աղաման,	երեք	" "	" :
Օտարական,	չորս	" "	" :
Պատերազմասէր,	հինգ	" "	" :

Երկաթը մետաղ է. զոր հողին մէջէն
կը հանեն, և անով կը շինեն, թուր, դա-
նակ, շղթայ, խոփ, մուրճ . . . :

(1) Բացառութիւնը իր տեղը պիտի տեսնուի :

Երկաթուղի .

Երկաթուղի՝ երկաթին ճամբայն ըսել է .
որովհետեւ այն ճամբան երկու կարգ եր-
կաթ շարած է, որուն վրայէն կանցնին
պատկերին մէջ երեւցածին նման կառքեր
ետեւէ ետեւ կապուած :

Երկաթուղին մէկ քաղաքէն ուրիշ քա-
ղաք մը, կամ այլ շատ քաղաքներ կը տանի
ճամբորդը, և այնչափ արագութեամբ կեր-
թայ, որ մարդ կը զարմանայ թէ՛ անիւներն
ինչպէս այնչափ շուտ կրնան դառնալ :

Պարզ ուղի, խճուղի, երկաթուղի : Կառք
եւ երկաթուղին պէտք է բաղդատեն աշա-
կերտք :

Վանկ և Բառ .

Ամեն վանկ բառ է , երբ նշանակու-
թիւն ունի . զոր օրինակ ,

Այր . Դար . Մեծ . Մարդ .

Այս . Ի՞նչ . Մեծ . Ցանճ .

Նշանակութիւն չունեցող վանկերը բառ-
չեն : Օրինակի համար ,

Բա . Նեկ . Ցա . Արգա .

Բարի . Նեկտար . Ցանճ . Արգանակ .
Բառերը կը շինուին վանկերով . իսկ վան-
կերը ձայնաւոր և բաղաձայն գրերով :

Ի՞նչ է վանկը , ինչո՞ւ բառ չէ նա :

Մէկ բառը քանի՞ գիր պէտք է ունենայ ,
վանկը քանի՞ գիր : Բառ մը քանի՞ վանկով
կը շինուի :

Քանի՞ ձայնաւոր տառ գիտէք . ի՞նչպիսի
տառ է և :

Պարի .

Գխտոր .

Դարբին .

Արտասովոր .

Աշխարհաբանդ .

Հնաղանդութիւն . Ուղարկաւոր :

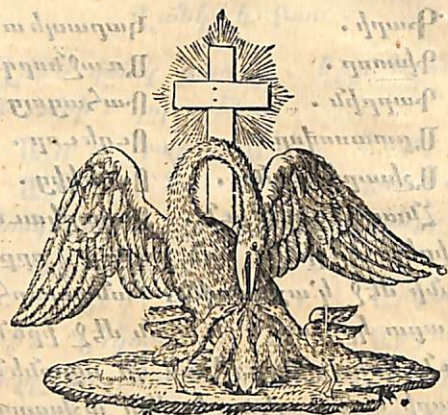
Սիրելի կը լինին այն տղայք , որք վար-
ժարանի մէջ կ'աշխատին , ճանապարհի մէջ
հանդարտ կը քայլեն և տան մէջ իրենց մե-
ծերուն հնաղանդութիւն կը յայտնեն :

Բարի տղան պէտք է լինի աշխատասէր ,
հանդարտ և հնաղանդ :

Մանկութեան ժամանակ աշխատող տը-
ղան ծերութեան ժամանակ աշխատելու
պէտք չունենար և հանգիստ կ'ապրի :

Որոշեցէ՛ք վերոգրեալ բառերու վանկերը :

Հարցմունք.

Հայոց բոլոր գրերը քանի՞ են . . . :
 Այդ գրերը քանի՞ տեսակ են . . . :
 Որո՞նք են ձայնաւորները :
 Միւսները ձայն չունին :
 Ուրեմն անոնց ի՞նչ կ'ըսենք :
 Ո՞ր գիրն է երկձայն :
 Ո՞րն է այն գիրը՝ որ երկու գրերու
 ձայն ունի :
 Եւ գիրը ո՞ր երկու գրերով շինուած է :
 Բառի մը քանի՞ վանկ ըլլալն ի՞նչպէս
 կրնաա գիտնալ :

Ի՞նչ է վանկը :

Ի՞նչ է բառը :

Այս հարցմունքները պէտք է կարդան աշակերտք և ուսուցչի առաջնորդութեամբ պատասխանները տան բերանացի . զորս արդէն սովորած էին :

Աստուած աշխարհը ստեղծելէ վերջը՝ ստեղծեց նախ Ադամը , և յետոյ անոր կինը Եւան . որոնք մարդկութեան նախածնողքը կոչուեցան :

Աստուած Ադամն ու Եւան դրախտին
մէջ բնակեցուց : Դրախտը ծաղկալից եւ
ուտղաւէտ պարտէզ մ'էր : Ադամ ու Եւայ
հոն շատ երջանիկ էին :

Աշխարհի ստեղծուելէն չորս հազար
տարի ետքը Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս
յաշխարհ եկաւ :

Պատմել Ադամայ ու Եւայի ստեղծումը . նոցա
տանհնազանդութիւնը եւ դրախտին արտաք-
սումը . մահու վճիռը , և աշխատութեան դա-
տապարտութիւնը :

Այս դասի մէջ յայտնել մանկանց , Գլխա-
գրի գործածման տեղերը գիտութեան մէջ եւ
մարդոց ու տեղերու անուան (յատուկ)
Առաջին գիրը Գլխագիր կը գրուի :

71.

Քրիստոս Յորդանան գետին մէջ Յով-
հաննէս Մկրտիչէն մկրտուեցաւ . յետոյ
շատ հրաշքներ գործեց , հիւանդները բը-
ժբշկեց առանց դեղի . ծովու վրայ սաքով
քալեց , մեռած մարդիկ կենդանացուց եւ
սուրբ Աւետարանը քարոզեց :

Քրիստոս տասներկու աշակերտ ունէր ,
որոնք Առաքեալ կոչուեցան :

Քրիստոսի մկրտուած ժամանակ սուրբ
Հոգին աղանձի կերպարանքով երեւցաւ :

Պատմել Քրիստոսի մկրտութեան և հրաշա-
գործութեան պատմական գլխաւոր անցքերը :

Միացեալ Չայնաւորներ .

Եա , Իւ , ու , Եօ .

Այն չորս զոյգ գրեր , որք միացեալ ձայնաւոր կը կոչուին . վասն զի անոնք երկեր-կու ձայնաւոր ըլլալով՝ ոչ թէ երկու՝ այլ մէկ ձայն կը հանեն .

Եա . երկու ձայնաւոր է , բայց մէկ ձայն կը հանէ , եա՛ . եան , եալ , նեակ , թեակ , լեարդ , . . . :

Օթեակ . Սենեակ . Եօթնեակ . Տասնեակ .

Արուսեակ . Սիւնեակ . Մեռեալ :

Արբանեակ . Աղաւնեակ . Արամեան :

Աղաւնեակ մը Թատրոնի մէջ մեր նստած օթեակէն ներս մտաւ , և քովս նստող դահեակ կինը բռնելով զայն՝ անոր պարանոցը տասնեակ գոյներով թեթեւ մանեակ մը

անցուց և վանդակի մէջ պահեց , զոր այժմ կը խնամէ :

Բառի մը քանի վանկ լինելն նորա մէջ գրտնուած ձայնաւորներու թուոյն հաւասար է : Բացառութիւն կը կազմեն վերոգրեալ չորս զոյգ ձայնաւորք , զորս պէտք է քաջ գիտնան ուսանողք : (Տես Դաս 66) :

Իւ .

Իւ գրերն ալ ճիշդ եա գրերու նման երբ քովէ քով գան մէկ հնչում կը հանեն : Յորենը կ'աղան և ալիւր կը շինեն :

Աղբիւրը կը բղխի ակէն :

Կենդանեաց եղջիւրէն կը շինեն գեղեցիկ սանտր և դգալ :

Ամեն կենդանի եղջիւր չունենար :

Ձիւնը հալեցնելով ջուր ընելէ յետոյ կարելի է զայն շոգիացնել :

Աղտիւր՝ Թաց ու ջրոտ տեղեր ըսել է :

Նշախար բառն ալ նոյնպէս ցեխոտ տեղ
կը նշանակէ :

Պէտք է հասկցնել որ իւր ճայնաւորք
(երկրաբան) հոս ուշադրութեան առնուած
են ոչ իբր առանձինն գործածուած . այլ
միշտ զոյգ և համեմատ . նոցա՝ վանկ կաղ-
մելու մէջ ունեցած նշանակութեան կամ
զօրութեան տեսակէտով : Քանզի սոքա ու-
նին եւ առանձին ընթերցանական կանոն ,
զոր իր տեղը պիտի յայտնենք :

74.

Ո Լ .

Սուր . Թուր . Թափուր .
Բու . Հլու . Կերակուր :

Արուսեակ և Շուշան աշխատասէր աղ-
ջիկներ են :

Աշխատութիւնը մարդկութենէ կ'ըս-
կըսի , և մարդկութիւնը աշխատութեամբ
յիւր կատար կը հասնի :

Գիտուն , հարուստ , բարի և մեծանուն
կրնայ ըլլալ մարդ , եթէ գիտակցաբար
գործէ ու ապրի :

Ե Օ .

Չրկան արիւնը պաղ է :
Բիւրեղը փայլուն կը լինի :
Եօթնեակը եօթն օրերէ կը բաղկանայ :

Մանեակը պարանոցի զարդ է :

Ու, եօ միացեալ ձայնաւորներու մասին ալ հարկ է ըսել, ինչ որ ըստեցաւ եա, իւ միա-
ձայն տառերու մասին :

75.

ԳԱՐՈՒՆ

Չմբան մէջ և Գարնան օկիղըները շատ
ձիւն տեղաց, իսկ հիմայ՝ Գարնան վերջերը
ալ ձիւն չկայ, կարծես թէ ձիւնն ալ ցուր-

տերուն հետ գնաց, ըստց ուր անհետացաւ
այնչափ ձիւնը :

Փափուկ և սպիտակ ձիւնը կ'օխտտուե-
լով աղտոտեցաւ, մասամբ հալեցաւ և մա-
սամբ սառ դառցաւ. բայց երբ օդը տաք-
ցաւ սառերն ալ հալեցան. ուր գնացին
այդ ամենը :

Ձիւնը ուլ չինեց, ինչպէս սառ դառ-
ցաւ նա և այժմ ուր է . . . :

Ձեան՝ խտանալով սառ դառնալն, սառի
լուծուիլը — ջուր :

Ջրի վիճակը — տաքութեամբ շոգի եւ
սաստիկ պաղելով սառ դառնալը : Օրինակ
ջրերու սառիլը, եւ ջրէն ելած շոգին եւ
այնպէսով ջրի նուազելը :

Ծով.

Ծովն իր մէջ մշտնջենաւորապէս հոսող գետերը եւ Գարնան հեղեղները ընդունելով երբէք չըշատնար. քանզի միւս կողմանէ ծովու ջրերն ալ շոգիանալով կը պակսին :

Ջուրը՝ որ հեղուկ մարմին է, երբեմն սառելով հաստատուն մարմին կը դառնայ. եւ շատ անգամ ալ շոգիանալով վեր կը բարձրանայ :

Շոգի, ձիւն, կարկուտ եւ սառ բոլորն ալ ջուր են այլ եւ այլ երեւութով :

Ջրերու հաւաքմամբ կը կազմուին առու, գետ, լիճ, ծովակ եւ ծով :

Ծովերու վրայ կը ճանապարհորդեն մարդիկ շոգենաւով :

Դրամ, Գնալ. Դպիր.
Մտրակ. Կրպակ. Կնճիթ.
Մրրիկ. Մռնչել. Գրպան.
Թարգման. Կրկնում. Դգմենի.
Դպրոց. Դղրդիւն. Քրթմնչիւն :

Բառերու մէջ շատ անգամ կը պատահին այնպիսի վանկեր, ուր ը գիրը չը կենալով հանդերձ անոր ձայնը կը հնչենք :

... Բնական ը տառի վերայ հարկ է ծանօթութիւն տալ մանկանց, թէ եւ նոքա ցարդ վարժուած են անգիտօրէն :

Երկու Բաղաձայններու մէջ՝ գրիչ = գրիչ չ'գրուած ը տառը՝ կ'ըսուի բնական ը :

Երեք կից բաղաձայններու բնական ը տառը արտասանելի է նախորդ վանկի մէջ մտրակ՝ եւ ոչ մտրրակ :

Կրկնում, քրթմնչիւն եւ այլ այսպիսի բառերու մասին հարկ է աշակերտաց առաջնորդել :

Կրկնայարկ . Մկրտութիւն .

Ճոնչել . Դժնդակ .

Դռնբաց . Դռնփակ .

Ջրնկէց , Խղճմտանք .

Սրտմտել . Կրճկալ .

Թրթնչուկ . Խճբճանք .

Դղրամունք . Կնտնտոց :

Տուները կը շինեն միայարկ և կրկնայարկ :
Մկրտութիւնը կը կատարուի Օծմամբ
սուրբ Միւռոնի Եկեղեցւոյ մէջ :

Անորոշ եւ անկանոն ձայն մը ճոնչիւն
կը կոչուի :

Դռնբաց տան կը նմանի շատախօս մար-
դու բերանը :

Ձգուչութեամբ պէտք է աւանդել վերո-
գրեալ բառերու ուղիղ ընթերցումն . չեչտե-
լով վանկերու մէջ զօրութեամբ դտնուած՝ բը-
նական ը տառի հնչումը :

Մանկիկ և Լուսնեակ .

— Լուսնեակ՝ օդաչու ,
Կը վազէս , ինչո՞ւ .

Եւ կամ կ'երթաս ո՞ւր ,
Խաւարին մէջ , լուռ :

— Ես լուռ ու անձայն
Կ'երթամ՝ շատ տեղեր .

Լոյս տալ խեղճ մարդկան ,
Քաղաք ու գիւղեր :

— Բայց դու չե՞ս յոգնիր ,

Մինակ չե՞ս վախնար .

Ինչո՞ւ չես դադարիր ,

Քիչ հանգստանար :

— Չարիքը մարդկան՝

Չեն հասնիր երկիւնք .

Իսկ իմ դադարման ,
Դեռ շատ ես փոքրիկ՝
Որ խելք հասցնես .
Թէ քիչ մ'ալ կարդաս ,
Դու այն ժամանակ՝
Շատ բան կ'իմանաս :

80.

Ծառ .

Սա պատկերին մէջ կ'երեւի ծառ մը ,
որ հողէն դուրս ունի բուն , բունին վերի
մասին վրայ ձիւղեր , իսկ ձիւղերուն վրայ
պտուղ եւ տերեւ :

Ծառի բունը ծածկուած է հաստ կե-
ղեւով :

Ծառն հողին մէջ ունի բազմաթիւ մեծ
ու փոքր արմատներ , որոց միջոցաւ ծառը
կ'աճի և կանգուն կը մնայ :

Ծառը բոյս է : 18

Ծառերը կը լինին ընտանի և վայրենի :
Վայրենի ծառերը պարտէզներու մէջ
չեն գտնուիր . իսկ պարտէզներու և այգի-
ներու մէջ եղածներն ընտանի են :

Կան պտղատու և անպտուղ ծառեր :

Խնձորի , տանձենի , թթի , նռնենի , սո-
սի , բարտի , կաղամախի , ձիթենի , մայրի . . . :

Պտղատու ծառն՝ օգտակար է մեզ իր
պտղովն , ստուերովը և փայտովը . իսկ ան-
պտուղը՝ ստուերով և փայտով միայն :

Ծառոց և այլ բուսոց օգտին ներգործու-
թիւնն եւս յայտնելու է աշակերտաց , եթէ
կարող են բմբռնել :

Աթոռ.

Աթոռը տան կահ է. ատաղձագործը
կը շինէ զայն: Կան շատ տեսակ աթոռներ.
աթոռ. թիկնաթոռ. բաղկաթոռ. . . . :

Աթոռը ունի չորս ոտներ, որոց երկուքը
կարճ են, իսկ երկուքն երկար. ունի նրս-
տարան, որ գունաւոր խոտով կամ լաթե-
ղէն գեղեցիկ պատառով հիւսուած կամ
յարդարուած է:

Շատ աթոռներու նստարաններուն մէջ
կը դեռեղեն մետաղեայ զսպանակներ: Ա-
թոռը կամ պարզ կերպով շինուած կ'ըլլայ
և կամ քանդակուած:

Պատկերով երեւցած աթոռը քանդա-
կեալ եւ պատառով յարդարուած բազ-
մաթոռ մ'է:

Ատաղձագործը ոչ միայն աթոռներ, այլ
եւ սեղաններ, գլորցներ, գրասեղաններ,
մահճակալներ եւ դեռ շատ տեսակ փայ-
տեայ կարասիներ կը շինէ: Մեր տեսած-
ոյս գրասեղանները, նստարաններն ամենը
ծառ էին առաջ:

Բաղըատել աթոռը սեղանին հետ. սեղանը
դրան հետ: Գոյն, ձեւ, մեծութիւն
եւ հարթութիւն:

82.

Զգայուն բոյս.

Ճանճորս.

Տեսակ մը բոյս կայ, որոյ անունն է ճան-
ճորս. այս ճանճորսը զարմանալի յատկու-
թիւն մ'ունի. երբ ձեռքովը կամ մի նիւ-
թով շոշափես զինքը՝ իսկոյն կը կծկուի իր
փոքրիկ տերեւները խփելով. այն պահուն
եթէ տերեւներուն միայն վրայ ճանճ մը՝
կամ ուրիշ փոքրիկ միջատ մը գտնուի, տե-
րեւին մէջ կը բռնուի. ահա այս պատճա-
ռաւ ճանճորս անունը տուեր են այս բոյ-
սին: Քիչ մը յետոյ դարձեալ տերեւները

բանալով իր առաջին ձեւը կ'ըստանայ : Եւ թէ դու շարունակ այս կատակը ընես , նա ալ ամփոփուելով եւ բացուելով . քեզ կը սլատասխանէ :

Կայ ուրիշ զարմանալի ծաղիկ մ'ալ , որ միշտ իր երեսը արեւուն դառցնելուն հաւմար արեւածաղիկ կոչեր են զինքը :

Ուրիշ ի՞նչ տեսակ բոյսեր գիտէք . թուփ , մացառ , սունկ , խոտ , և բանջարեղէններ :

83.

Փոփոխական հնչմունք .

ու , իւ , ոյ .

ու .

Ուրախ .

Հուր .

Ունեւի .

Ուրաք .

Դուռ .

Ուշարար .

Բուրվառ .

Սուրբ .

Ապուխտ .

Ո ի տառերը երբ քովէ քով գան ու կը հնչուին եթէ բաղաձայն յաջորդ ունենան . իսկ իբր վ կը հնչուին երբ իրենց յաջորդ տառը ձայնաւոր լինի :

Չուարձանալ . Թուաբանութիւն .

Չատուիլ . Պատուական .

Մաքրուած . Աստուած :

Ոսկին մետաղ է և հողին մէջէն կը հանեն զայն , բայց ոչ հիմակուանին նման մաքրուած ու զտուած , այլ խառն հողով ու քարով :

84.

իւ .

Բիւր .

Թիւ .

Դիւական .

Թիւր .

Անիւ .

Հիւանդ .

Աղբիւր .

Կուիւ .

Դիւան .

Գիւղաբաղաք .

Ագնիւ .

Դիւրութիւն :

Միեւնոյն եղանակաւ կը վարի և իւ ձայնը , որով վարէր ու հնչումն : Բոլորովին տարբեր խնդիր են Անիւս=Անիւրս , Կուիւղ=Կուիւրղ , ինչիւն=ինչիւրն և այլն բառեր . զի պէտք է գիտնալ որ ամեն կանոն սեպհական է բառից արմատական ձեւին , և ոչ Բարդ կամ ամանցեալ կազմութեան :

Կառք .

Սայլերն ունին երկու անիւներ , իսկ կառքերը չորս :

Սայլերով կը փոխադրուին բեռներ , իսկ կառքով մարդիկ :

Սայլի և կառքի անիւները կը վնասուին եթէ նորա երկաթապատ շրջանակով չը հաստատուին :

Ագահութիւնը մեղք է :

Թիւերը հնարուած են հաշիւ ընելու համար :

Թուաբանութիւն սովորելու համար նախ պէտք է թիւերը ծանօնալ :

Ազնիւ բնաւորութիւն ունեցող տղան դովելի է :

Սերկեւիլը մեծ է , իսկ անոր ծառը փոքր է :

Ընկզենին մեծ է , իսկ անոր պտուղը փոքր է :

Փոքր ծառը կրնայ մեծ պտուղ տալ :
Փոքր տղայք կրնան մեծ բաներ սովորիլ ,
եթէ աշխատին :

86.

Գոյական . Խոյր , Համբոյր .

Հոյակապ . Բոյր . Խրախոյս .

Աչքը չը տեսնող մարդու մը լինչ կը
սենք :

Գիշերը ճրագ վառելով լինչ կը ըս-
տանանք :

Վարդի անոյշ հոտոյն լինչ անուռն կու-
տանք , :

Կոյր . Լոյս . Բոյր :

Ոյ տառերն եւս միանալով ծայնաւորէ
առաջ իրենց բնական հնչումն ունին , իսկ
ծայնաւորէ վերջ ալ կը հնչուին :

Աւելի լաւ է աչքով կոյր լինիլ , քան
մտքով :

Ամեն ծաղիկ բոյր չունի :

Խաւարին կը յաջորդէ լոյս :

Համբոյրը կարօտութեան կնիքն է :

կալուածատէր կը կոչուի կալուած ունեցողը :

Ջուրը լոյծ և հեղուկ մարմին է :

Ուրախութիւնը տրտմութեան բացակայութիւնն է :

Լուսոյն խաւար՝ իսկ խաւարին լոյս կը յաջորդէ :

Աւելի կը գործունին խաւարի մէջ չար՝ իսկ լուսոյ մէջ բարի գործեր :

Վերեւի դասի իւրաքանչիւր բառի նկատմամբ հարկ է տեղեկութիւն տալ աշակերտին, զի անոնք մեծ մասամբ փոփոխական հնչմամբ պատրաստուած են :

87.

Կրկնութիւն .

Մարդիկ մետաղը կը ստանան հողէն .
մետաղ են ոսկի , արծաթ , պղինձ , երկաթ ,
կասպար , անագ . . . :

Մէկը , չորսը , եօթը , հարիւրը և բիւրը
թիւեր են :

Ծառ , թրթնջուկը , սունկը եւ խոտը
բոյսեր են :

Բուրգն ու եղջիւրն ալ բոյս են :

Ձին , ցուլը , ուղտն ու էջը խոտակեր
և չորքոտանի կենդանիներ են :

ա , ե , է , ը , ի , ո , օ , ձայնաւոր
տառեր են :

Ու , իւ , եօ , եա միացեալ ձայնաւոր-
ներ են :

Ոյ , ու , իւ փոփոխական հնչումներ
են :

Հարցում .

Հայերէն տառերը քանի՞ են , քանի բա-
ժանում ունին . ո՞ր տառը երկձայն է . ո՞րք են
միացեալ ձայնաւորք , փոփոխական հնչում ու-
նեցող զոյգ գրեր . ի՞նչ է վանկը , բառը , և
այլն և այլն : Աշակերտք սոյն հարցմանց պա-
տասխանելու եւ անոնց յատուկ օրինակներ
գտնելու են :

88.

Կենդանիներ .

Երկրի վրայ կան շատ տեսակ կենդանիներ . ինչպէս են չորքրտանի , թռչուն , ձուկ . երկակենցաղ , խեցեմորթ . միջատ սողուն , որդ և զեւուն . որք մեծ մասամբ ծանօթ են մեզ :

Այս կենդանիներէն ոմանք ընտանի են , ոմանք վայրենի , կան և մսակեր , խոտակեր՝ յորոց ոմանք որոճող են , թաթաւոր ճանկաւոր , սմբակաւոր եւ կճղակաւոր կենդանիներ :

Կով .

Հոս նկարուած է Կով մը , որ ունի չորս ոտներ և երկու եղջիւրներ : Կովը մեղ մօտ կը բնակի ընտանեբար եւ կը սնանի խոտե-

ղէններով : Կովու ոտից ստորին մասը երկուքի բաժնուած է : Կովը երբ հանգիստ նստի , կը տեսնես որ ծնօտները կը շարժէ . կը ծամէ , կ'ուտէ , թէեւ առջեւը խոտ կամ ուրիշ ուտելիք չ'ունի . նա կ'որոճայ :

90 .

Կովը չորքրտանի է , վասն զի չորս ոտք ունի . եղջերաւոր է , վասն զի գլխուն վրայ եղջիւրներ ունի :

Մարդոց մօտ կը բնակի , ուստի և ընտանի է :

Կովը խոտ կ'ուտէ , ուրեմն և խոտակեր է . նա կ'որոճայ , ըսել է որոճող ալ է . նորա ոտից ստորին մասերը բաժնուած են , որով կճղակաւոր կամ պճեղնաւոր ալ է :

Ուրեմն Կովը պճեղնաւոր , որոճող , եղջերաւոր , խոտակեր , ընտանի չորքրտանի մ'է :

Կովը կը ծնի ձագեր , ասոր համար կենդանածին եւս կ'անուանենք զայն :

Կովը օգտակար է մեզ իւր կաթով երբ ողջ է . իսկ երբ մորթուի , անոր միսը կ'ուտենք . կաշիէն մուճակներու նրբաններ կը շինենք . օսկրէն՝ դանակի և դգալի կոթեր , իսկ փորոտիքէն՝ սօսինձ :

Կովու ճարսը երբ չ'ուզենք ուտել, անկէ կը շինենք ճրագ և օճառ :

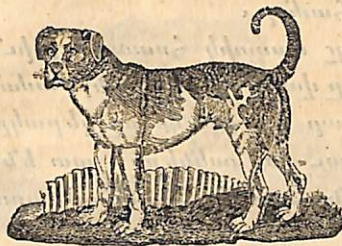
Կովու կճղակներու փոքրիկները նորա փորոտեաց հետ կը խառնեն երբ սօսինձ շինեն . իսկ մեծ և սպիտակ կճղակներէն կը շինեն դգալի թաթեր , որ թափանցիկ կ'ըլլան :

Կովու եղջիւրէն կը շինուի դգալի կովթ և սանար . աղբէն ալ լար :

Եղը՝ որ կովու եղբայրն է , Կովէն պաւ կաս օգտակար չէ մեզ . բայց տարբեր կերպով . սա աւելի օգտակար է մեզ երկրադործութեան համար , վասն զի եղը կը լըծենք սայլի բեռ կրելու համար , կը լծենք արօրի , քոթանի գետին հերկելու ժամանակ , և ցաքանի՝ երբ ցանուած արտը կը հարթենք :

Կովու և եղան օգուտն հաւասար է մութութեւէ յետոյ . իսկ ողջ վիճակաւ տարբեր կերպով կ'օգտինք անոնցմէ :

Ի՞նչ բանէ կը շինեն մարդիկ կարագը , մածուներ , թանը և պանիրը . Երջիկը և ապուխտը :

Շուռն .

Շուռն ալ հարկ է չորքոտանի կոչել . վասն զի չորս ոտք ունենալէ զատ՝ իր կողմութեամբ շատ նման է կովու : Բայց շուռն խոտակեր չ'է , նա միս կուտէ , և եղջիւր ալ չ'ունի . սակայն կովու նման ընտանի է : Շուռն չ'որոճար կովու նման և ոչ ալ կը ճղակաւոր է . անոր ոտից ստորին մասն կը կոչուի թաթ , որ ունի մատներ և եղունգներ :

Շուռն տիրասէր եւ հաւատարիմ կենդանի է . նա կը պահպանէ մեր տունը , գոյքը և ոչխարաց հօտը . որսորդութեան համար ալ շատ պիտանի է . նոյնպէս եւ ճանապարհորդութեան ժամանակ ,

Շուռն սիրով կը կատարէ իւր տիրոջ

հրամանը , և մինչեւ իսկ կեանքը չըխնայեր
տիրոջը համար :

Շունը սաստիկ հոտառութիւն ունի և
արագ կը վազէ բաւական ժամանակ . նա
չըմոռանար երբէք զինքը կերակրողը :

Շներու տեսակները շատ են , հասա-
րակ շուն , գամփու , սկունդ , որսորդ . . . :

92.

Հանելուկ .

Վերեւը զոյգ բուսած թուր է ,
Թուրէն քիչ վար մի մութ դուռ է .
Դուռը թէ բացուի , չէնքը դղողի ,
Մի վախնար չըփլիր , լեզու չըփրթի :

Շարժուն է չէնքը , չորս սիւնի վրայ ,
Երբ ուզես ետեւէն անձրեւ կը տեղայ .
Անձրեւն է սպիտակ , կերակուր մանկան ,
Թէ չէնքը կործանես , սնունդ է մարդկան :

93 .

Բաղդատութիւն .

Կով և Շուն .

Նմանութիւն .

Կովը չորքոտանի է , շունն ալ չորքոտանի է ,
Կովը ընտանի է , շունն ալ ընտանի է .
Կովը կենդանածին է , շունն ալ կենդանա-
ծին է ,

Կովը մեզ օգտակար է , նոյնպէս և շունը .
Կովը կաթնասուն է , նոյնպէս և շունը ,
Կովը շատ գոյներ ունի , նոյնպէս և շունը .
Կովն ունի գլուխ , պարանոց , բուն ոտներ ,
զորս շունն ալ ունի :

Տարբերութիւն .

Կովը խոտակեր է , իսկ շունը մսակեր ,
 Կովը որոճող կենդանի է , իսկ շունը ոչ .
 Կովը պճեղնաւոր է , իսկ շունը թաթաւոր .
 Կովը գլխուն վրայ եղջիւր ունի , իսկ շունը
 եղջիւր չ'ունի :

Կովու մաղերը կարճ են , իսկ շանը երկար .
 Կովը կաշի ունի , իսկ շունը մորթ ,
 Կովու կաթն ու միսը կուտենք , իսկ շանը՝ ոչ .
 Կովը մեծ է , իսկ շունը փոքր է ,
 Կովը կը բառայէ , իսկ շունը կը հաչէ ,
 Կովը լեռ դաշտ՝ կարածի , իսկ շունը ոչ .
 Կովը գիշերը գոմը կը քնանայ , իսկ շունը
 շատ տեղեր :

94.

Թռչուն .

Թռչունը կը կոչուին այն կենդանիները ,
 որք երկու թռիչ ունին , հաւկիթ կ'ածեն
 և մարմիննին փետուրով ծածկուած է :

Սէք թռչուններէն կ'ստանանք հաւ-
 կիթ , միս եւ փետուր : Ամեն թռչնոյ միս
 չ'ուտուիր . թռչուն կայ որ ինքը միս կու-
 տէ , կայ և խոտակեր թռչուն :

Թռչունք ոչ միայն կը թռչին , այլ եւ
 կը քալեն ու ոմանք կը լողան :

Թռչունք կը լինին ընտանի և վայրենի :

Զայլա՛ թռչունը չըթուիր , բայց այն-
 չափ արագ կը քալէ որ , ձի մը հաղիւ կա-
 րող է անոր հետ վազել : Զայլամն ունի
 թանկագին փետուրներ : Լողացող թռչնոց
 մագիլները՝ տից մասները մաշկով կցուած
 են : Գիշերահաւը կը թռչի , բայց միւս
 թռչնոց նման ոչ փետուր ունի եւ ոչ կը

տուց . այլ լերկ մարմին ունի և մկան պէս
բերան ու սուր առամներ :

Թռչուն են , հաւ , սագ , բադ , արծիւ ,
արագիլ , ճնճղուկ , սարեակ , կաքաւ , ագ-
ռաւ , սիրամարդ , փասեան , աղաւնի , տառ-
րակ , սոխակ , դեղձանիկ , արտոյտ , թու-
թակ :

Ը .

Քարեսէր մարդիկ բարիք մ'ըրած ը-
լանուն համար կ'ուրախանան :

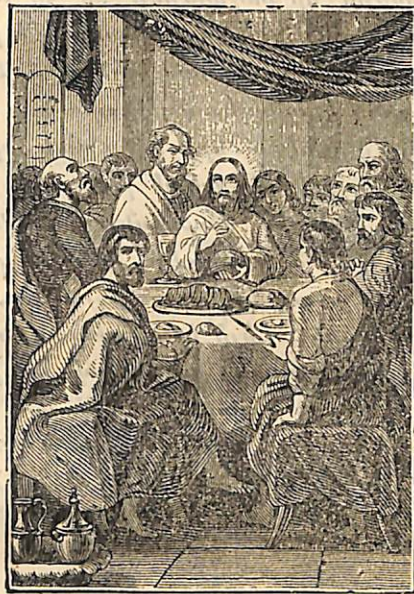
Վեհանձնութիւնը առաքինութիւն մ'է :

Աշխատատէր կոչուելու համար սովորա-
կանէն քիչ մ'աւելի աշխատելու է :

Հայը աշխատութեամբ կ'ուտուի , ուլ
որ չ'աշխատիր հաց չուտեր :

Մեր բոլոր գործերը կ'իմացուին . եթէ
կ'ուզենք բարի անուն ստանալ , գէտք է
բարի գործերը :

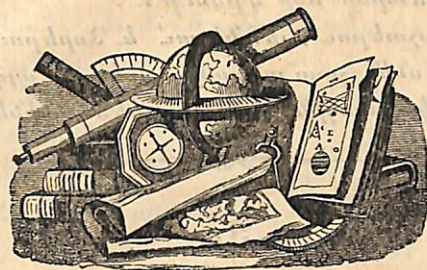
Շատ անգամ ը տառը՝ մը բառին մէջ , երբ
նորա յաջորդը ձայնաւորով սկսի , չ'գրուիր ,
նոյնպէս և բայերու ներկայ և անատար ժա-
մանակաց վրայ աւելցուած կը մանկան ը տա-
ռը երբ բայը ձայնաւորով սկսած է զանց առ-
նուելով անոնց տեղ ապաթայց մակակէտը
կը գրուի : Հարկ է աշակերտաց ուշադրութիւնը
հրաւիրել և այս պարագայի վրայ :

Մեծ պահոց վերջին եօթնեակը
Աւագ Հինգշաբթի .

Չատիկէն երեք օր առաջ՝ Քրիստոսի
չարչարանաց և մահուան նախորդ օրը Տէր
Յիսուս իր աշակերտներովը Երուսաղէմի
Սիօն վերնատան մէջ կ'ընթերէր . ընթերեաց
ժամուն կը խօսէր իր բռնուելու , չարչա-

րուելու և մեռնելու վիճակին վրայ . և աշակերտները կը քաջալերէր որ չը յուսահատին : Աշակերտները տխուր էին իրենց վարդապետին վերահաս վիճակին նկատմամբ . բայց և այնպէս մխիթարական պատճառներ ևս ունէին . միայն Յուդան , որ սոսկալի մատուցեամբ պիտի դաւաճան ածէր իր Տէրը , սաստիկ մտատանջութեան մէջ էր : Սոսկալի ժամը մօտ էր . Յիսուս գիտէր զայս . և իւր աշակերտաց յայտնեց , որոց իւրաքանչիւրն աւելի եւս տխրագին կերպով վշտահարեցան , տեսնելով որ իրենց մէջէն է Տիրոջ մատնիչը : Քրիստոս հացի պատառը Յուդայի տալով ըսաւ “ Գնա՛ , և շուտով ըրէ՛ ընելիքդ ” , եւ Յուդայ դուրս ելաւ :

Երկիր .

Դաշտ կը կոչուին ընդարձակ տափարակ գետինները : Դաշտը կը հերկէ երկրագործը բուսեանով կամ արորով :

Գետնի երեսէն դէպ ՚ի վեր բարձրացած երկիրը Լեռ կ'ըսուի : Փոքրիկ լեռներուն խուր կ'ըսենք : Լեռներու և բլուրներու վրայ կ'աճին պտղատու և անպտուղ ծառեր և դեռ շատ տեսակ բոյսեր — թուփ , խոտ , սունգ և այլն :

Լեռներու բարձրագոյն մասը գագաթ կը կոչուի :

Եթէ լեռներու գագաթներն հարթ լինին , լեռնագաշտ կ'ըսուին :

Եթէ մէկմէկու կից լեռներ ըլլան , պէտք է “ Լեռանց գօտի ” անունը տալ անոնց :

Երկու լեռներու կողերէն վար՝ ամենախոր գետինը ձոր կ'ըսուի :

Դաշտերու , լեռներու և ձորերու մէջ կը բուսնին շատ տեսակ բոյսեր , և այդ տեղերը կը բնակին այլ և այլ կենդանիներ :

97.

Չ ու կ .

Չուկը մեղ ծանօթ է իր պաղ ու սա հուն մարմնով և համեղ մսով :

Նայեցէք պատկերին մէջ նկարուած ձուկը . նա ունի գլուխ , բուն , տուտ եւ լուղակներ :

Չուկը լողալու համար կը շարժէ իր լուղակները . իսկ աջ ու ձախ կողմը դառնալու համար իբր ղեկ կը գործածէ տուտը :

Չուկը կ'ապրի ջրի մէջ , եթէ զայն ցամաքը հանես , քանի մը վայրկեանէ կը մեռնի . վասն զի նա կարող չէ օդոյ մէջ ասլիլ :

Չուկ են տառելս , կարմրախայտ , թրածուկ . կարապետիկ , թիւնիկ , գայլածուկ , շանածուկ , օձածուկ , վահանածուկ , կէտ :

Չուկերը կը գտնուին ծովերու , լճերու և գետերու մէջ :

Պէտք է բաղդատեն աշակերտք Չուկը՝ Թռչնոյ , Հաւը՝ Բադի , և Զին՝ Ոչխարի հետ :

Չ , Շ , Ս .

Չգոյշ .	Չկնի .	Սկիզբ .
Չգալ .	Չմայիլ .	Շտապ .
Չհետ .	Չգացում .	Սկիւռ .
Սպանդ .	Սպիտակ .	Շտեմարան .

Չմելին կտրելու և կեղեւելու գործի մ'է , որ կը շինուի երկաթէ մէկ , երկու , երեք կամ չորս շեղիներով :

Մարդիկ շտեմարանի մէջ կ'ամբարեն ձմեռուան պաշարի համար ցորեն , ալւեր , գարի , կորեկ և այլ հացահատիկներ :

Առանց տեսնելու ծաղիկը , կարող ենք զգալ հեռուէն անոր քաղցր բոյրը :

Բարեհամբաւ մարդիկ անուշահոտ ծաղկի կը նմանին, որոց բարի անուներ հեռու տեղեր կը տարածուի:

Շտապով գործի սկսողը պէտք է ըզգուշութեամբ գործէ:

Զ, Շ և Ս տառերու մասին հարկ է բացատրել որ երբեմն նոքա իրենց սովորական հնչումէն զատ կը հնչուին նաեւ իբր ըշ, ըզ և ըս, որոց օրինակներն վերեւ դրուած են:

98.

Գորտ.

Կռահ, կռահ, կանչելով ջրին տակը խորասուզեցաւ գորտը, երբ չար տղայ մը քար նետեց լճին մէջ: Բոլոր գորտերը լսելով նորա ձայնը հաւաքուեցան լճին յատակը և դուրս չ'ելան մինչեւ որ քար նե-

տող մանուկը հեռացաւ անկէ: Բայց քար նետող մանուկը շատ զարմացաւ գորտին երկար ժամանակ ջրին տակ կարենալ մնալուն. նա չէր լսած թէ գորտը երկակենցաղ է:

Երկակենցաղ կ'ըսուին այն կենդանիք, որք երկու տեսակ կեանք կը վարեն, ջրային եւ ցամաքային, ինչպէս են, գորտերը եւ կրիաները, տղրուկը, օձը :

Աւելի զարմանալի է օձի լողալը, որ ոչ գորտի նման թաթիկներ ունի, ոչ ալ ձկան նման լուղակ, բայց և այնպէս գլուխը վեր բարձրացուցած ջրին երեսէն սլաքի նման կը սուրայ, իբր թէ ցամաքի վրայ ըլլար:

Երկակենցաղները ձուկի նման ջրայ մէջ և մուկի նման ցամաքի վրայ կրնան ապրիլ:

Մայրիկը .

Ո՛վ կը խնամէ փոքրիկ երեխան .
 Ո՛վ կը կերակրէ , կը պաշտպանէ զայն .
 Ո՛վ անոր համար զգեստ կը կարէ ,
 Եւ կ'զգուշացնէ զայն ամեն չարէ :
 Ո՛վ գիշեր ցերեկ ծիծ կուտայ անոր ,
 Լաթը կը լուայ , կը հագցընէ նոր .
 Ցերեկն զբօսանք գիշերը հանգիստ
 կուտայ , որ տղան չ'ըլայ անհանգիստ :
 Երբ քիչ մը մեծնայ , ո՞վ անոր քալել ,
 Խօսիլ , խնդալու կուտայ պատճառներ .
 Ո՛չ այլ ոք , մայրը , այո՛ , միշտ մայրը .
 Սիրեցէք , տղայք , ձեր քաղցրիկ մայրը :

Ինչպէս արձակ՝ նոյնպէս և ոտանաւոր դասերու իմաստն բացատրելու է մանկանց , որք

յետ սովորական ընթերցման պէտք է իրենց գործածած բառերով բացատրեն դասի իմաստը :

Ե և Ո

Երբ .	Երէկ .	Որբ .	Ողբիկ .
Երկ .	Գերի .	Որթ .	Սմեն .
Երգ .	Կովեր .	Ոստ .	Սսեղ :

Դերձակը ասեղով կը կարէ , և մատնուցով ասեղը կը վարէ :

Ստուռած ստեղծեց զմեզ , և մեր շուրջը գտնուած՝ մեր տեսած և չ'տեսած ամեն առարկաները :

Ծեր և երիտասարդ ամենքն ալ բարեւ սիրտ և բարեգործ ըլլալու պարտաւոր են :

Ով որ ողորմութիւն տայ , բարիք կը գործէ :

Ով որ սիրել չ'գիտեր , ցաւիլ չ'գիտեր , և ով որ ցաւիլ չ'գիտեր , անզգայ է :

Հողմը կամ հովը կ'ալէկոծէ ծովը :

Ո և Ե տառերը բառի սկիզբն իրենց բնական ձայնն ունին . իսկ բառերու մէջ տեղ աւելի նուրբ՝ Ո իբր Օ , և Ե իբր Է կը հընչուին : Ուշադրութեամբ արտասանելու են մտնկունք դասի այն բառերն՝ որոց մէջ Ե , Ո տառերը կը գտնուին :

Խեցեմորթ կը կոչուին այն կենդանիք՝ որք ոսկրէ պատեաններու մէջ են. ինչպէս են, Խեչեփառ. Ոսորէ. Խեցգետին. Ուլականջ:

Մի՛ ըներ այն բանը՝ որ օրինօք արգիլուած է :

Ո՛չ շատախօս լինիլն օգտակար է, և ո՛չ շատ խօսելէ յետոյ զղջալն :

Հաց ուտելու համար՝ մարդ պէտք է աշխատի . անձնական պարտաւորութիւն մ'է այս :

Ո՞ւր կը կրթուի տղայ մը, եթէ ո՛չ վարժարանի մէջ :

Ի՛նչ գեղեցիկ է մանկութեան ժամանակը, յորում մանուկը կարող է ազատ կերպով վարժարան երթալ եւ ուսում ստիլիլ :

Ափսոս այն ժամանակին, զոր ՚ի զուր կը վատենք :

Շեշտ, Պարոյկ, Միջակէտ, Երկար եւ Վերջակէտ :

101.

Մեղու .

Միջատ կը կոչուին կարգ մը կենդանիներ, որոց մարմինը հատածներու բաժնուած է :

Միջատներու տեսակը շատ է. մեզ ծանօթ Միջատներն են, Մեղու, Ճանճ, Մրչիւն, Բզեզ, Թիթեռնիկ, Մոծակ . . . :

Միջատներէն ամենէն օգտակարը Մեղուն է, որ թէ՛ իրեն եւ թէ՛ մեզ համար մեղր կը շինէ :

Մեղուններու ընկերութիւնը շատ դարմանալի է. նորա բաղմունքամբ մէկ փեթակի մէջ կ'ապրին. ունին կարգ ու կանոն, ամենքն ալ կ'աշխատին եւ իրենց մեծին՝ մայր մեղունին, կը հնազանդին :

Մեղունները մեղրը կը շինեն ծաղիկներէ, իրենց բոլոր թաթիկներով կը կրեն ծաղկափոշին փեթակներու մէջ, ուր մեղրը

կը պատրաստեն հոն գտնուող աշխատաւոր
մեղուները :

Մեղուն ձուածին է :

Մեղուք երեք տեսակ են , արու՝ մայր եւ
մշակ մեղու : Մեղրամոմ՝ եւ նորա պէտքը ,
մեղրի համը օգուտը : Խոյթող կենդանի , կիճ :

102.

Ջղջիկ .

Ջղջիկը թռչուն է . լաւ գիտեցէք անոր
ձեւն ու կազմը . ուր են այդ թռչնոյ փե-
տուրները , ուր է կտուցը : Նա ոչ փետուր
ունի եւ ոչ կտուց . բերանը կը նմանի ձիշդ
մկան բերնի . իսկ թեւերը բարակ մաշկէ

շինուածի պէս են , որոյ վրայ կ'երեւին
երկու փոքրիկ կեռեր . նա այդ կեռերէն
կախուած կը քնանայ ցերեկը ծառի մը ճիւ-
ղէ . իսկ գիշերը դուրս կ'ելնէ արածելու :

Ջղջիկը ցերեկը չ'տեսներ , բայց գիշերը
կը տեսնէ . այս պատճառաւ գիշերահաւ
ալ կ'ըսենք անոր :

Ջղջիկը շատ արագաթռիչ է , եթէ ու-
ղես անոր անց ու դարձը տեսնել , պէտք է
գլուխդ միշտ այս եւ այն կողմը շրջե՞ս առանց
դադար առնելու :

Ջղջիկի մարմնոյ կազմութիւնը նուրբ
ըլլալով՝ կրնայ խիստ նեղ ճեղքուածներէ
կամ բացուածքներէ անցիկլ անվտանգ :

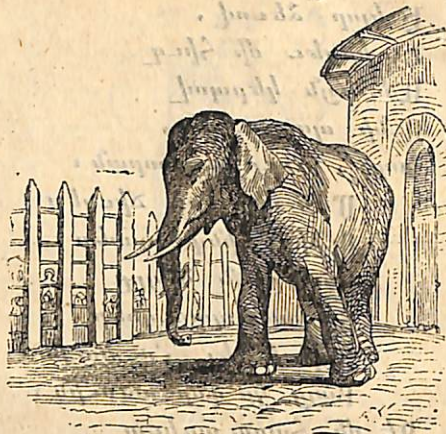

Հանելուկ.

Շատ զարմանալի
 Ծառ մը գիտեմ ես,
 Նայէ՛, ի՞նչ բանի
 Կը նմանցընես.
 Ինքն է կենդանի,
 Եւ միշտ կը տեսնես :
 Հինգ ճիւղեր ունի,
 Երկուքն է տակը,
 Երկուքն ալ բունի՝
 Յաջ և յահեակը.
 Ճիշդ իւր կեդրոնի
 Մէջն է արմատը :

Նորա վերի ճիւղն
 Է կըր ձեւով,
 Եւ իբրեւ մի հիւղ
 Ամենայն կերպով
 Ունի պատուհան,
 Խորշ, դուռ և խորան :
 Մէն մի չորս ճիւղեր
 Ունին հինգ ոստեր,
 Ոստերուն ծայրը
 Տափակ պտուղներ,
 Որք թէեւ չ'ուտուին,
 Բայց կը գործածուին :
 Չէ մի հազուագիւտ
 Այս ծառ հիասքանչ.
 Հող է նորա նիւթ
 Բայց լաւ զարդարուած.
 Գարնան տեսքն է դիւթ՝
 Իսկ ձմրան թառմած :
 Թէեւ շատ տեղեր
 Կը տեսնես դու զայն,
 Բայց օր մը յանկարծ
 Նա ալ քեզ նման՝
 Յորմէ որ ստեղծաւ՝
 Կը դառնայ առ յայն :

Փ ի Ղ .

Ուշագրութեամբ դիտեցէք սա պատկերը, որ կը ներկայացնէ մեզ մեծամարմին փիղը, տեսէք այս պատիճաւոր չորքոտանին, որ ոչ ձիու և ոչ ուրիշ կենդանւոյ նմանութիւն ունի. ակռաները բերնէն դուրս ցցուած. պոչը կարճ ու բարակ. ականջները մեծ և լայն, իսկ աչքերը փոքր, որք կը փայլին և կ'իմացնեն Փղի խորամանկութիւնը:

Մեծութեան մատին գուցէ դուք նմանցնէք Փիղը Ռնդեղջիւրին կամ երկա-

նապարանոց Ուղտին, բայց եթէ լաւ զննէք, կրնաք անոնց տարբերութիւնները տեսնել: Նախ նկատեցէք որ Փղի երկար ու կոր ակռաները և լայն ականջները չունին, ոչ Ռնդեղջիւրը և ոչ Ուղտը. թէեւ նոցա պոչերը քիչ շատ նման են մէկ մէկու, Փիղն ունի կնճիթ, բայց նորա ոտները չունին այն խաղերը, զորս ունին յիշեալ կենդանեաց ոտները:

Փղի ակռաներն՝ որ մինչ ութսուն քաշ կը կշռեն, շատ թանկագին են:

Փիղը ոտից խաղեր չունենալուն պատճառաւ չէ կարող նստիլ կամ պառկիլ, ոտքի վրայ կը ծնի նա, ոտքի վրայ կ'ապրի և կը մեռնի ոտքի վրայ: Փիղը թէեւ մեր կողմերը կրնայ ապրիլ, բայց տաք երկրի մէջ միայն կ'աճի ու կը բազմանայ:

Մարդիկ Փղին վրայ փոքր տնակ կառուցանելով կը նստին եւ ճամբորդութիւն կ'ընեն: Փիղը շուտ կ'ընտանեանայ եւ հլու բնաւորութիւն ունի. բայց վրէժխնդիր է, երբ վնաս տեսնէ:

Փղորս .

Այժմ պատմեմ ձեզ թէ մարդիկ ինչ պէս կ'որսան զօրեղ ու մեծ փղը : Գիտեք որ փղը ուրք չունենալուն համար կարող չէ նստել . բայց քնանալու ժամանակ իր մարմնայն նեցուկ մը կ'ուզէ , որուն յենլով կը քնանայ : Մարդիկ գիտեն զայս , և ասոր համար կեղծ ծառեր կը պատրաստեն եւ կը տնկեն Փղի բնակած կողմերը . և իրենք հեռու տեղ թագստի կըսպասեն Փղի գալտեան եւ քնանալու ժամուն : Եւ ահա փղը կ'երեւի , կուգայ նեցուկ մը փնտռել քնանալու ժամուն . կը տեսնէ ծառ մը՝ որ սորդին կեղծ ծառը , անհոգութեամբ կը յենու անոր , ծառը կը տապալի , փղն ալ՝

անոր վրայ . որսորդն որ այս ամենը տեսած էր , իսկոյն կը հասնի և դիւրութեամբ ողջ կը բռնէ փղը : Եթէ ուզէ կ'ընտանեցնէ զայն , թէ ոչ կը մորթէ և կը ծախէ անոր կաշին . ճարպը և ոսկորները :

Յ տառը ,

Բառի սկիզբը .

Քովազ . Յորդ . Յեղ . Յաւէժ . Յաւէտ :

Տուն մը քանի մը յարկեր կրնայ ունենալ :

Տուն մը կրնայ ըլլալ միայարկ երկյարկ , եռայարկ կամ քառայարկ . . . :

Յաջողութիւնը ձախորդութեան ընկերն է :

Յիսուս Յորդանան գետին մէջ մկրտուեցաւ Յովնանէս Մկրտչէն :

Յոյլ և Թոյլ մարդը միշտ յուսահատական վիճակ մը կ'ունենայ :

Յ տառը ,

Բաղմովանկ բառերու վերջը .

Տղայ . Սատանայ . Կաթսայ . Քահանայ .

Ամեն քահանայ եկեղեցի կ'երթայ առաւօտ և երեկոյ :

Շատ գեղեցիկ էր Հարմայ իշխանի որդին Արայ :

Տղայ մը եթէ ուղէ կրնայ իր գործերուն վրայ խորհիլ , որպէս զի սխալելով չ'ըլլայ Թէ վատ գործի մէջ ինչայ և յետոյ զղջայ յակամայ , որ անօգուտ է :

Յ տառը բառերու սկիզբը իր բնական ձայնը կը հանէ , իսկ բաղմովանկներու վերջը չ'կարդացուիր , եթէ նոքա պարզ բառեր են . յետոյ , Դաթայ . Դշխոյ , և այլն :

Յ տառը ,

Միավանկներու վերջը .

Հայ . ձայ . Բայ . Թէյ :

Նայ . Էյ . Պայ . Խոյ :

Մեր ազգը կը կոչուի Հայ :

Շարժումը ընել ցուցնող բառերը կ'ըսուին Բայ .

Տեսակ մը թռչուն կայ , որ կ'ըսուի ձայ .

Մտացածին էակներու կ'ըսենք Պայ :

Յ տառը ,

Բառի մէջ .

Արքայական . Հայաստան . Երեկոյթ .

Շղթայակալ . Տղայական :

Եթէ տղայ մը սուտ խօսի և մարդ չի մանայ զայն , գիտնալու է որ Աստուած կ'իմանայ . վասն զի Աստուծոյ աչքը մեր սրտին գաղտնի խորհուրդներն իսկ կը զօրէ տեսնել :

Տղայ մը եթէ միշտ խաղայ , բան չի սովորի :

Տղայ մը երբ կ'զգայ իր պակասութիւնը և կը վախնայ , այնպիսին յառաջ կը բերէ իր սրտին մէջ բարի յատկութեանց սկիզբը :

Տղայ մը՝ որչափ մեծնայ, զարգանայ ու
զօրանայ և բան սովորի, պէտք է գիտնայ որ
դեռ շատ բաներու պէտք ունի:

Յ տառը միավանկներու վերջը կը կարդա-
ցուի, եթէ անոնք Բայ չ'են, կը կարդացուի
և բաղմավանկներու վերջը, երբ անոնք Բարդ
են, հնդկաթէյ, դերբայ . . . :

107.

Միշտ յուսով ապրողը անյոյս կը մնայ:
Կամաւ մեղանչողը յակամայ կը զղջայ:
Խոփը կարելի է չզլծայ շինել և հրա-
ցանը արօր:

Ուրախութեան ճամբան համբերու-
թեան մէջն է:
Հարստութիւնը խնայողութեան ետեւն է:

Մարդկութիւնը կրթութեան քովն է:
Լոյսը դաստիարակութեան շուրջն է:
Ծուլութիւնը անհոգութեան առջեւն է:
Կեանքը մահու սկիզբն է:
Մահը կենաց վերջն է:

Բացատրել մօտը կամ շուրջը: Իբր տե-
ղոյ պարագայ:

108.

ԵՐԱՋ ՄԱՆԿԱՆ

Մինչ մանկական յորրանիս
Հանդարտ, անոյշ ննջէի,
Եւ ՚ի խորին յերազիս
Դառն ապագայս տեսնէի . . . :

Տեօի մի վարդ պարտիղն
 Ոյր շուրջ ծաղիկ էր շարուած .
 Որ նուիրէր սոխակին
 Զիւր թերթիկներ խոնարհած ,
 Յորժամ սոխակ վարդին բոյր
 Աւած , իսկոյն անդ իջնէր .
 Հրճուանօք տայր համբոյր
 Եւ սիրոյ երգ յօրինէր ,
 Յայնժամ բաղէն անիրաւ
 Վերէն չի վայր իջնալով
 Անգութ հարուած մը տուաւ
 Հէգ սոխակին ՚ի խռով :
 Երբ որ վարդը զայս տեսաւ
 Երեսն հարաւ ՚ի գողուկ ,
 Աւաղ , իսկոյն խամբեցաւ ,
 Շքեղ պատկերն անմեղուկ :

ՌԻՂՏԻՆ ԽԱՂԱՆՆԱՆ ՍՈՎՐԵՅՆԵՆԻ

Ա .

Դուք գուցէ չուղէք հաւատալ թէ
 Ուղտը կը խաղայ , գիտնալով նորա հաստ
 ու կողտ կենդանի մը վնէլն . բայց մի՛ ըմ
 բռնէք նորա խաղալը իբրեւ ձեր խաղն
 ու պարը , այլ երեւակայեցէք անկանոն

կերպով մը յաջ եւ ՚ի ձախ դառնալ , ու
 քիչ մ'ալ ոստոստել , որ դարձեալ բաւա-
 կան բան է Ուղտի նման անշնորհ չորքո-
 տանոյ մը համար : Սա եւս նշանակեցէք
 որ՝ Ուղտը չ'խաղար կամաւորապէս իր հա-
 ճոյից համար , այլ՝ մարդիկ կը խաղացնեն
 զայն եւ անով կը զբօսնուն :

Այժմ պատմեմ ձեզ թէ ինչպէս խա-
 ղալ կը սովորի Ուղտը : Բայց յառաջագոյն
 զննենք Ուղտի մարմինը , որպէս զի նորա
 կազմութեան վրայ լաւ տեղեկութիւն ու-
 նենանք :

Ուղտը կենդանեաց ո՞ր կարգէն կը
 կարծէք . նա չորքոտանի է , կ'ուտէ խոտ ,
 երբեմն ալ խմոր , խմորն ալ բաղադրեալ
 խոտ մ'է :

Ուղտը ձիու նման տմբակ չ'ունի , ոչ ալ
 եղջիւր , ունի մնալի թաթեր , որք երկուքի
 բաժնուած են ոչխարի կճղակներուն նման ,
 Ուղտը թաթահերձ է :

Ուղտը շատ Զուր կը խմէ եւ ուշ կը ծա-
 րաւի , այս պատճառաւ շատ յարմար է
 անջրդի անտապատներու մէջ զայն գործա-
 ծելը :

Պիտեմ դուք շատ հետաքրքիր էք իմանալու թէ ինչպէս խաղալ կը սովորեցնեն Ուղտին . ահա պատմեմ ձեզ զայն և դուք լաւ մտիկ ըրէք :

Արաքացիք Ուղտին խաղալ սովորեցնելու նպատակաւ գետինը տաք մոխիր կը ցանեն , Ուղտին աչքերը կապելով կը բերեն զայն տաք մոխրին վրայ և կ'ըսկսին թմբուկ զարնել և Ուղտը պտտցընել : Ուղտը քանի մը քայլ առնելէ յետոյ կ'իմանայ տաքութիւնը , մէկ երկու քայլ եւս՝ ոտները կ'ըսկսին սաստիկ տաքնալ , այրիլ . ինչ ընէ , աչքը չ'տեսներ , տաքութեան չըդիմանար , կ'ըսկըսի այս և այն կողմը վազել , ցատկել եւ ոստնուլ , բայց պախուցը տիրոջ ձեռքն է , նա չըթողուր որ Ուղտը զով գետինը կ'ոխէ մի քանի վայրկեան : Հուսկ յետոյ պաղ գետինը կը քաշեն Ուղտը , աչքերը կը բանան եւ թմբուկի ձայնն ալ կը կտրեն , առաջին դասն է այս :

Այսպէս չորս կամ հինգ անգամ ամեն օր կը շարունակեն Ուղտին պարի դասը , և որովհետեւ Ուղտը սրամիտ է և չըմոռնար իրեն տեսածն ու պատահածը . կը յիշէ որ ,

ոտներն այրել կը սկսին ճիշդ այն պահուն՝ երբ թմբուկի ձայնը կը լսուի . ուստի երբ պաղ գետնի վրայ իսկ փորձի համար տիրոջ զարկած թմբուկը կը լսէ , կը սկսի ցատկել , որ ապացոյց է թէ Ուղտը խաղալը սովորած է , և այնուհետեւ հասարակութեան առաջ խաղցընելով քանի մը փող կը շահին վարժիչները :

109 .

ԵՐԳՈՂ ԵՒ ԽԱՂԱՅՈՂ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐ

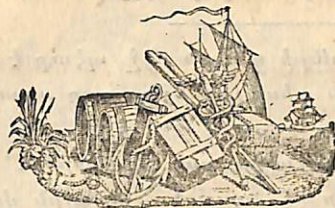
Ամեն կենդանի իր յատուկ խաղն ու զբօսունքը կամ երգը ունի . ինչպէս , Արտոյտը . Կատուն , Գառնուկը , և գեռ շատերը , որոց խաղալն ու երգելը բնական է :

Իսկ կան կարգ մը կենդանիք եւս, որոց մարդիկ կը սովընցնեն նորանոր խաղ եւ երգ :

Ինչպէս արջը, որուն խաղալը կարելի է տեսած էք և աւելի կապիկը, որ բաւական յարմարութեամբ կրնայ պարել, զինուորի նման կարող է սուր շարժել, հրացան լեցընել և պարպել, հարսի մը պէս աւել, պառաւի նման քալել և գեռ շատ խեղդաւ տակ բաներ ընել :

Կան երգող թռչուններ, որոց բնական երգերուն վրայ կրնանք աւելցընել և մեր ուղած երգերը անոնց սովընցնելով : Այս կարգի թռչնոց գլխաւորն է սոխակը. ապա աբառայտը, գեղձանիկը և գեռ ուրիշներ :

Կայ թռչուն մ'ալ որ փոքրիկ մանկան նման կարող է բառեր թոթովել, և այս է թռթակը, որ մինչեւ հազար դահեկան արժէքով կը ծախուի, երբ բաւական խօսք սովըած լինի :

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Ոչխար է վրան,
Գոմէշ է տակը.
Մէջը հնգձիւղեան՝
Եղբարց տնակը :

Արծիւը սրատես թռչուն է.
Գայլը հեռատես գաղան մ' է.
Ձուկը լողացող կենդանի է.
Բադն ու Սագը ձուկ չեն, բայց կը լողան.
Օձը խորամանկ սողուն է.
Մեղուն թռչուն չէ, բայց կը թռչի.
Ոչխարը սակաւախոհ կենդանի է.
Բադին ձագը ծնած օրը կը քալէ, բայց
ագռաւին ձագը, նոյնպէս և աղաւնեակը

չեն կարող գէթ եօթնեկէ մը յառաջ առանձինն պատուարուիլ :

Սոյն վերի դասին մէջ պէտք է կրկնուն բոլոր այն գիտելիքները , որք առանդուեցան ցայս վայր :

Սկսէ՛ առաջին բառէն , արծիւ՝ է՝ բառի վերջը իբր է՛ . սրատես՝ առաջին վանկին մէջ բնական ը . երկրորդին մէջ է՝ տառի ձայնը բաղդատէ՛ բառերու սկիզբը գտնուած է ձայնին հետ :

Թռչուն , «՝ բաղաձայնէ առաջ . մ՛է . ապաթարց՝ փոխանակ ը տառի . լողացող առաջին և վերջին վանկերու մէջ « տառը՝ բառի մէջտեղը և այլն և այլն և այլն :

111.

ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԲԱԺԱՆՈՒՄ

Վաթսուն րոպէ կը կազմեն մէկ վայրկեան .

Վաթսուն վայրկեան կը կազմեն մէկ ժամ :

Քսանչորս ժամեր " " օր .

Եօթն օրեր " " եօթնեակ

Երեսուն օրեր " " ամիս .

Տասներկու ամիս " " տարի .

Տասն տարի " " դար .

Հարիւր տարին ալ դար կը կոչուի :

ԵՕԹՆԵԿԻ ՕՐԵՐԸ

Կիրակէ առաջին օր եօթնեկին .

Երկուշաբթի երկրորդ օր " .

Երեքշաբթի երրորդ " " .

Զորեքշաբթի չորրորդ օր Եօթնեկին .
 Հինգշաբթի հինգերորդ " " .
 Ուրբաթ վեցերորդ " " .
 Շաբաթ Եօթներորդ " " .

Եօթնեակը Եօթն օրերէ կը բաղկանայ ,
 իսկ տարին ունի երեքհարիւր վաթսուն և
 հինգ օր :

112.

ՏԱՐՈՒԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

Գարուն . Ամառ . Աշուն . Զմեռ .
 Գարունն ունի երեք ամիս Մարտ , Ապրիլ ,
 Մայիս :
 Ամառն " " " Յունիս , Յուլիս ,
 Օգոստոս :
 Աշունն " " " Սեպտեմբեր ,
 Հոկտեմբեր , Նոյեմբեր :
 Զմեռն " " " Դեկտեմբեր ,
 Յունվար , Փետրվար :

Տարուոյ առաջին ամիսը Յունուարէն
 կ'ըստի , որն է երկրորդը երրորդը
 և այլն :

ԱՄՍՈՅ ՕՐԵՐՈՒ ԹԻԻԸ

Յունուար	ունի	31	օր :
Փետրուար	ունի	28	կամ 29 օր :
Մարտ	"	31	" :
Ապրիլ	"	30	" :
Մայիս	"	31	" :
Յունիս	"	30	" :
Յուլիս	"	31	" :
Օգոստոս	"	31	" :
Սեպտեմբեր	"	30	" :
Հոկտեմբեր	"	31	" :
Նոյեմբեր	"	30	" :
Դեկտեմբեր	"	31	" :

Պէտք է գիտնալ որ այս ամիսները
 Հռովմայեցւոց ամիսներն են և ոչ Հայոց .
 բայց հիմայ Հայերն ալ այս ամիսները կը
 գործածեն :

ՀԱՅՈՑ ԱՄԻՍՆ ԵՐԸ

Հայերն ունին 13 ամիս . որոց 12 ը ունին 30 ական օր , իսկ մէկ հատը՝ վերջին ամիսը ունի 5 կամ 6 օր . Հայոց ամիսներն են ,

Նաւասարդ . Հոռի . Սահմի . Տրէ .
Քաղոց . Արաց . Մեհեկան . Արեգ .
Սհեկան . Մարերի . Մարգաց . Հրոտից
և Աւելեաց :

Հայերն ամսոց ուրիշ բնական անուններ ալ ունին .

Ձարդին . Ծաղկին . Մարգին . (Գարուն)
Հնձար . Տօթար . Մրգար . (Ամառ)
Կթօն . Թառմօն և Միգօն . (Աշուն)
Ձիւներ . Սառներ . Մրկեր . (Զմեռ) :

113 .

Զ Բ Օ Ս Ա Ն Ք

“ Զբօսանքը աշխատող տղայոց համար վարձատրութիւն մ’է ” կըսէ վարժապետը . և իրաւի վարժարանի մէջ՝ բաւական աշխատելնէս վերջ հրաման կուտայ մեզ պարտեղ երթալ խաղալու . եւ ինքն ալ մօտէն կը հսկէ մեր վրայ :

Գիտէ՞ք մենք ինչ կընենք , ամեն տեսակ խաղ կը խաղանք : Մեր ընկերներէն Աբրահամ , Մերկէր , Կարապետ և Յակօբ գնտակ կը խաղան . Խաչատուր , Սմբատ , Արիստակէս և Յարութիւն չուան կը ցատկեն . Արշակ եւ Արմենակ հօլ կը դարձնեն . իսկ Վահրամ և Վահան բերդագորաւ կը խաղան ուրիշ ընկերներով : Դաւիթ շատ անգամ քնարահարութիւն կ’ընէ եւ Սարգիս իր

փողը կը հնչեցնէ . Արտաշէս՝ որ թէեւ
փոքր է , բայց լաւ մարմնամարդութիւն
գիտէ . նոյնպէս Պօղոս և Միհրան . իսկ ես
բոլոր խաղերու մէջ յաջողակ եմ :

114.

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

Գարնան երեք ամիսները խիստ ախոր
ժեղի և հաճոյական են . սաստկաշունչ քա-
միները կը դադրին , ձիւներն արդէն հալած
անհետացած են . հազիւ բարձր լեռանց
գագաթները ձիւն կը նշմարուի . ծառերը
կը ծաղկին . խոտերը կը բուսնին , վարդերը

կը բացուին , թռչուններն ու գառնուկները
երամ երամ կը ճլվան և կը մայեն մարգա-
դետնի և ծառոց վրայ . պարտէզները եւ
դաշտերը նոր հարսի պէս կը զարդարուին
գոյնզգոյն , Արեւը կը փայլի վերէն , առ-
ուակն ալ նորա ճառագայթներով կը փալ-
փիլ . զեփիւռը իբր խունկ անուշահոտ իր
հոսմամբ կը զուարթացնէ ամեն բան . կար-
ծես տիեզերական հարսանիք մը կայ :

Գարունն եկաւ և հալեցուց ձիւն ու սառ ,
Նոր կեանք առին կարծես հողէն դաշտ
ու սար .

Կանաչացան այգի պարտէզ գեղեցիկ ,
վերադառձան պանդուխտ թռչունք
երգեցիկ :

115.

Ա Մ Ա Ռ

«Ամառն կարծես գեղեցկութեան մասին
կը գերազանցէ գարունը . քանզի պտուղ-
ներն մասամբ հասած են, մասամբ կըսկսին
հասուննալ. մարդիկ ծովեզերքը կամ ուրիշ
գիւղեր ամառանոց կ'երթան. գարնան անձ-
րեւներն դադրած են, դաշտեր կանաչ ու
գեղին զգեցած են, իսկ մարդիկ սովորաբար
ձերմակ : Շատ զուարճալի է այս եղանա-
կին լճերու կամ գետակներու մէջ լողանալ.
յետոյ քիչ մը ձուկ բռնելով տուն դառնալ :
Իրաւի, հաճոյից եղանակ մ'է ամառը, և
այս պատճառաւ է կ'արծեմ'որ՝ վարժարա-
նաց արձակուրդներն ամառը կը լինին սո-
վորաբար » . կ'ըսէր Խաչատուր իւր հօրը :

Արեւը վերէն կը փայլի սլայծաւ,
Գործի ժամանակ ամենի համար .
Մշակի բարեաց սկիզբն է ամառ,
Եղանակ սիրուն բերքով անհամար .

116.

Ա Շ Ո Ւ Ն

Աշնան հետզհետէ օգերը զովանալով
տաքէն գանգատողները կը դադրին :

Այգեպանները կը սկսին այգին կթել .
մեծ ու փոքր տղայք ձեռք ձեռքի տուած
կը վազեն այգին, աւելի զբօսանոց համար
քան այգեկութի . բայց անուրանալի է որ
փոքրիկներն ալ բաւական կ'օգնեն մեծե-
րուն, թէեւ աւուր քանի մը ժամերը ծա-

ուոց շուրջը պարելով կ'անցնեն , հոգ չէ
թող պարեն , դեռ անոնց կատարելապէս
աշխատութեան ժամանակն հասած չէ :

Տէս ծառոց վրայի գեղեցիկատեսիլ թարմ
պտուղները , անոնց շուրջը դառնող թրու-
շունները . որչափ ուրախութիւն կը պատ-
ճառեն մանկանց :

Բայց ահա երկինք կ'ամպոտին , անձրեւի
նշան է . սակայն մի վախճաբ դեռ ձմեռն
եկած չէ , և դուք բաւական օրեր ունիք
ղբօսներու :

Վարձքը տրուեցաւ քրտանց մշակին ,
Պողաբաղն է այն , այգւոյն , պարտիղին .
Լշան ամբարներ , առատ է տարին ,
Նիստ , կեր ու խմէ , փառք տուր
Արարչին :

117.

Զ Մ Ե Ռ

Խոժոռ դիմօք արագապէս հասաւ սառ-
նաշունչ ձմեռը , դաշտ և սար , ձոր և ան-
տառ , թուփ ու մացառ և ամեն բան ծած-
կեց իւր սպիտակ վերարկուով . թափեց
ծառերու տերեւները , քանդեց թռչնոց
բոյները . թռչունք ալ երամ , երամ փախան
գնացին , և չ'են դառնար նոքա մինչեւ որ
ձմեռը չ'մեկնի մեր երկրէն :

Զմեռը մեզ ալ բաւական վնասեց , հիւ-
մայ առաջուան նման արձակ համարձակ
չ'ենք կարող դուրս վաղել . պէտք է հա-
գուստով լաւ պատսպարուած լինիմք որ
չ'պաղինք . արդէն երկար ժամանակ չենք

կարող դուրս մնալ, ինչը որ ցուրտն իսկոյն կ'ըսկսի մեր քիթ ու ականջները կարմրցնել, մէք ալ շատ պէտք է՝ ունինք դուրսը մնալու, հինգ, տասն ձիւնաքնտալի հալուածներ բաւական են :

Թռչնոց երամներ գաղթեցին ՚ի տար ,
Սաստկաշունչ քամին փչէ անդադար .
Ծառեր մերկացան զարդեր գոյնզգոյն ,
Երկիրն ալ ագաւ ձմրան վերարկուն :

ՀԱՐՑԱՐԱՆ

Տարին քանի՞ ամիս , օր և եղանակ ունի :
Ամիսը քանի՞ օր ունի և օրը քանի՞ ժամ :
Հայերը քանի՞ տեսակ ամիսներ ունին :
Որո՞նք են իւրաքանչիւր եղանակի ամիսները :
Ի՞նչ կը լինի Գարնան , Աշնան , Ամռան ,
Զմրան :

ԶԳԱՅԱՐԱՆ Ք

Զեռք . Աչք . Բերան . Ականջ . Գիթ :

Գառնուկը կը տեսնենք աչքով և ձեռքով կը շօշափենք . ականջով կը լսենք նորա ձայնը . քիթով կ'զգանք գառնուկին վրայ անհաճոյ նուրբ հոտ մը և երբ մորթենք զայն՝ բերանով կ'ուտենք անոր միսը :

Ուրեմն ձեռքերնիս շօշափելու զգայաւորնք է , աչքերնիս՝ տեսնելու , բերաննիս ուտելու , ճաշակելու , ականջնիս լսելու իսկ քիթնիս հոտորտելու :

Ի՞նչպէս զիտես թէ վարդը կարմիր է և անուշ հոտ ունի : Ի՞նչպէս կ'զգաս մեղրի անուշութիւնը : Ի՞նչպէս կ'իմանաս թէ եկեղեցւոյ կոչնակը կը զարնեն : Բամբակի թեւեր և փափուկ ըլլալն ինչո՞վ կը հասկնաս :

ԵՆԹԱՄՆԱՅ .

Կամ նշան տողադարձի :

ԵՆԹԱՄՆԱՅ ըստեալն սա նշանն է որ շատ անգամ կը պատահի դասագրքի մէջ տողին վերջը . այս նշանը պատահմամբ դուրսած չէ , այլ ցուցնելու համար թէ բառը պակաս է եւ անոր մնացորդ մասը դուրսած է յաջորդ տողի սկիզբը :

Հետեւեալ բառերը բաժնեցէք ԵՆԹԱՄՆԱՅՈՎ . Լւրաքանչիւր բառ իր վանկերու թիւէն մէկ անգամ պակաս կարելի է բաժնել , քա- հանայ կամ քահա- նայ . որ եռավանկ է եւ երկու կերպ միայն կը բաժ- նուի : Միավանկերը չեն բաժ- նուիր :

Օ Ր Ի Ն Ա Կ

Պազաթ , Խնձոր , Այգի , Արեւ , Մեղաւոր , Մարգարէ , Իմաստուն , Երանելի , Եպիսկոպոս , Վաճառատուն , Հաց , Եօթնեակ , Սրտմոխ , Թագաւոր , Արի , Բարի , Բարեկենդան , Չարութիւն , Աւաքելական , Զուր , Եղջիւր , Բոյս , Կաթողիկոսութիւն , Աշխարհ , Ընկզնի , Զգալ , Շտեմարան , Երանգ , Երկաթուղի , Ողտապարիկ :

ԾՆՈՒՆԴ ԳՐԻՍՏՈՍԻ

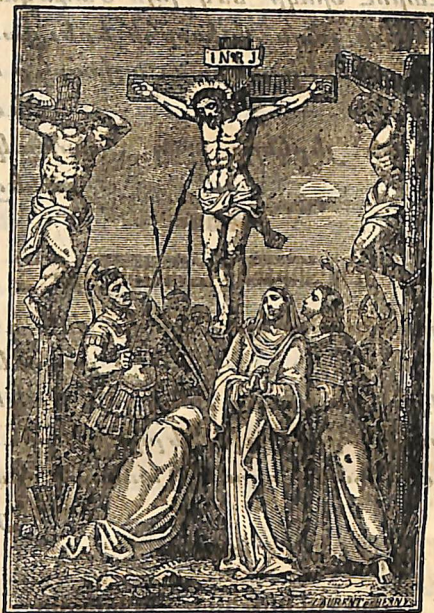
Աբգարու օրովը մեզ լոյս ծագեցաւ ,
Անտանելի լոյսն աշխարհի երեւցաւ .
Նախ հովիւներ տեսան , աշխարհք ալ
տեսաւ .
Աստուած յերկնից իջաւ , մանուկ
ծնեցաւ :

ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ ԳՐԻՍՏՈՍԻ

Սուրբ Կարապետու օրովը մեծ դուռ
բացուեցաւ ,
Երկնքի լոյս դուռը , մեզ լոյս ծագեցաւ .
Աղանակերպ Հոգին յերկնից երեւեցաւ ,
Ըսաւ “ Դա է՝ որուն Աստուած հաւ-
նեցաւ ” :

ԽԱՉԵԼՈՒԹԻՒՆ ԳՐԻՍՏՈՍԻ

Հրովդէսի օրով Երկինքը տոսկայ ,
Քարեր պատառեցան , երկիրը դողաց .
Անմեղ Յիսուս Խաչին վրայ զոհ գնաց ,
Վասն անթիւ մեր անօրէն յանցանաց :

Երուսաղէմի մօտ Գողգոթայ լեռան վե-
րայ խաչեցին Հրէայք զՅիսուս: Երկու ա-
ւագակներ եւս նորա հետ խաչուած էին:
Յիսուսի ձախակողման աւագակը խաչի վը-
րայէն կ'ըսէր Յիսուսի, Թէ դու Աստուած
էիր: Ինչո՞ւ չես ազատեր զքեզ և զմեզ:

Աջակողմեանն պատասխանեց, Թէ մէք մեր
յանցանաց պատիժը կը կրենք իսկ նա ի՞նչ
ըրած ունի: Այն ժամանակ ըսաւ Յիսուս,
աջակողմեանն աւագակին, « Դու այսօր փր-
կուեցար »:

ԱՐՀԵՍՏ

Չանաղան գործեր և զբաղումներ որոց-
մով մարդիկ միշտ կը պարապին, արհեստ
կը կոչուին:

Շատ հարկաւոր է մարդոց արհեստ գիտ-
նալը. արհեստ չունեցող մարդու վիճակն
ապահովեալ չէ:

Ձանս որ ուսումէ յետոյ արհեստ մը
սովորիս:

Շատ տեսակ արհեստներ կան, որոց
գլխաւորներն են, Երկրագործութիւն,
Դարբնութիւն, Հիւսնութիւն և Ոստայ-
նանկութիւն:

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Ա.

Երկրագործը կը կոչուի այն արհեստաւորը, որ երկիրը կը մշակէ անոր մէջ բոյսեր ջանելով կամ անկելով :

Երկրագործը գետինը կը հերկէ արօրօլ, և բաւական ժամանակ արեւու տաք ճառագայթներուն տակ կը թողու հերկած գետինը, որ հողը լաւ մը փխրի, և ապա անոր մէջ կը ցանէ կամ կը անկէ ուղած բոյսը : Երկրագործը արօրին կը լծէ զոյգ մը եղ կամ ձի, իսկ եթէ գուլթանով ուղէ վարել կորթ գետինը, այն ժամանակ գուլթանին պէտք է լծէ չորս կամ վեց զոյգ եղներ կամ գոմէշներ, վասն զի գուլթանը հողին մէջ աւելի խոր մտնելով առաւել ոյժ հարկ կը լինի զայն վարելու :

Գուլթանին և արօրին ստորին մասը՝ որ հողին մէջ կը մտնէ, երկաթագործը կը շինէ. իսկ միւս փայտեայ մասերը կը շինէ հիւսնը, երբեմն ալ երկրագործը կը շինէ այդ փայտեայ գործիքները :

Երկրագործը գիւղերու մէջ կը բնակի եւ մշակական գործերէ զատ անասնապահութեամբ ալ կը զբաղի, այսինքն կը պահէ անասուններ ալ, ինչպէս են, գոմէշ, եղ, կով, ոչխար, այծ, ձի, էշ և ջորի. որոց մէկ քանին կը գործածէ վարու ցանի փամանակ, իսկ ոմանց ալ կաթն ու բուրդը կը ստանայ, կարող է այդ կենդանիները շառցնել և վաճառել շահու համար :

Աշխատասէր մարդու համար երկրագործութիւնը ամեն արհեստներէն արդար, հանգիստ և շահաւոր է :

Յ Ա Ն

Բ.

Հերկուած արտի ցանեւու յարմար ժա-
մանակին երկրագործը գոգնոցին մէջ ցորեն
լեցնելով կը մտնէ արտը, և ափով կ'ըսկոփ
ցրցքնել ցորեանը ակօս, ակօս պտըտելով
արտին մէջ, մինչեւ որ ամբողջ արտի երե-
սը սերմով ծածկուի: Յետոյ կը լծէ արօրը
և հերկուած ու ցանուած արտը անգամ
մ'ալ կը հերկէ, բայց այս գործողութիւնը՝
խառնելու համար է. վասն զի, եթէ սերմը
հողին երեսը թողու՝ նախ չ'ըռնիր. երկ-
րորդ՝ թռչունները կուտեն զայն, ուստի
պէտք է սերմը հողին տակ՝ խոնաւ մասին
մէջ ծածկել որ ծին:

Սերմը հողին մէջ խառնուեցաւ, բայց
արտին մակերեւոյթը խորտ ու բորտ է,
տեղ մը բարձրացած են հողակոյտեր, ուրիշ

տեղեր ալ փոքրիկ խորեր կ'երեւին. որք
եթէ այդպէս մնան, մասամբ անջուր պիտի
չօրնան, մասամբ ալ խոնաւութենէ պիտի
փափոխին:

Երկրագործը կը մտածէ որ ցած տեղերը
ջրով լեցուելով միշտ խոնաւ պիտի մնան,
իսկ ասոր հակառակ բարձր կոյտերն ալ
արեւի տակ միշտ չոր պիտի մնան. որով
անհաւասար վիճակի մէջ պիտի մնայ սերմը,
այս օգտակար չէ. ինչ կ'ընէ երկրագործը:
Նա ձեռք կ'առնէ տափանք, որ շիւղերով
հիւսուած պարզ գործէք մ'է, կը լծէ անոր
ղայք մը եղ. եթէ տափանք թեթեւ է, քա-
նի մը քար կը դնէ վրան և յառաջ կը մղէ
եզները, արտին մէկ ծայրէն մինչեւ միւսը
կ'երթայ ու կուգայ այսպէս, ուղած ժա-
մանակը կարող է ինքն եւս տափանին վրայ
երնել, բայց եզները միշտ կը քալեն, և երբ
լրանայ գործը, արտին երեսը գեղեցիկ ե-
րեւոյթ մը կ'առնէ, ամեն կողմ հարթ և
դուր. ցաքանի կամ տափանի շիւղերուն
հետքերն ալ տող տող կ'երեւան, կարծես
թէ հողագոյն կապերտով մը ծածկուեցաւ
արտը: Այժմ ցանքը լմացած է:

Գ.

Յանուած հատիկները ժամանակ մը կը բնանան հողին մէջ. յետոյ կ'արթննան և կ'ըստին ծլել. ծիւերը կ'աճին և ցողոսներ արձակելով դէպ ի վեր կը բարձրանան, որոյ գագաթներուն վրայ կ'երեւին հասկեր. ահա ասոնց մէջն է ցորենը:

Երկրագործը տեսնելով որ արտը շատ խիտ ծածկուած է հացաբոյսով, կը գուշակէ թէ բերքն առատ պիտի լինի. շատ կ'ուրախանայ և կ'երգէ:

Օն, աճեցէք ո՞րք փոքրիկ ցորեաններ, եւ լցեցէք իմ գետնափոր ամբարներ. Աղթեմ ես, ինձ հետ և դուք թռչնոց տարմ, Որ իմ բերքէս առնուք եւ դուք բաժին թարմ:

Ես ցորենով կը կերակրեմ աղքատներ, Ամեն ազգի կարաւան ու ճամբորդներ. Անով միայն կուտամ իմ պարտք՝ ու հարկը, Զի նա միայն է իմ ձեռաց վաստակը:

Յետոյ ուրախ զուարթ տուն դառնալով կը պատմէ թէ ինչպէս առատ պիտի լինի

հասկը. այս բարի լրոյն վրայ ամենքն ալ կ'ուրախանան մեծ և պղտիկ, մանչ և աղջիկ, հարուստ և աղքատ, բնիկ և օտարական, փերուզակ և վաճառական. վասն զի այդ ապագայ հասկէն ամենն ալ բաժին ունին, ինչպէս և մենք:

ՀԱՍԿ

Գ.

Օր աւուր կ'ուռնանայ հասկը. կը գեղնի և գլուխը գետին խոնարհեցնելով՝ պարզապէս կ'իմացնէ ցորենոյ առատութիւնը. իսկ երբ թեթեւ քամին վրայէն անցնի, ոսկեայ ծովակի մը նման վէտ վէտ կը ծփայ. և մեղմիկ շշուէն մը կը լսուի. միւս կողմէն կ'իմանաս հազարաւոր միջատներու շնկոցն ու բզզոցը. որք կարծես կ'աւետեն քեզ թէ՛ «ցորենը հասեր է»:

Երկրագործն այս ամենը գիտէ եւ կը տեսնէ. նա արդէն մանգաղ և գերանդի

սրած ու պատրաստած է . և ահա իւր եղբարց , որդւոց եւ այլ մշակաց ընկերու թեամբ ներս մտաւ արտը արդէն . գերանդի և մանգաղ կը փայլին , յետ ու յառաջ կը շարժին , իսկ բոյսերն արմատաքի բլլալով կորգաւ կը պառկին ետեւէ ետեւ : Քաղն է այս :

Քաղէն յետոյ դեռ գործ ունի անխոնջ հողագործը . փռուած ցողունները կը ժողվէ . և մաս մաս կապելով որայ կ'ընէ , որայով կը կազմէ մեծամեծ դեղեր , զորս կալը կը կրէ , հոն կը կասու՝ այսինքն կը կամնէ ցորենը : Կամնելու գործողութիւնը գրեթէ միշտ փոքրիկ աղջիկներն ու մանչերը կ'ընեն . վասն զի շատ զուարճալի աշխատութիւն մ'է :

ՀՈՍՈՒՄՆ ԿԱՍ ԵՐՆՈՒՄՆ

Ե .

Ցորենը կամնուած է , որով հատիկները հասկերէն դուրս ելած են և ցողունները յարդ դարձած են . պէտք է յարդը ցորենէն զատել . բայց քամին պիտի կատարէ այս գործը : Աստուած կը զըկէ քամի , երկրագործը բազմաթիւ ընկերներով հոսելի ՚ի

ձեռին կուգայ թեղին գլուխը . արագ արագ կ'երնէ թեղը . քամին ալ ցորենը թեղին մօտ թողլով յարդը կը հեռացնէ ցորենէն և կ'անցնի ուրիշ կարօտեալներու օգնելու , որք իրեն կըսպասեն : Հոսումն աւարտած է : Այժմ երկրագործը ինքզինք գործէն ազատած կը համարի . միայն փոքր հաշիւ մը ունի . բերքի տասանորդը կուտայ կառավարութեան . աշխատաւոր մշակաց իրաւունքը կը վճարէ . քահանայից բաժինը կը նուիրէ . աղքատաց եւս առատ ողորմութիւն կուտայ . թռչունք արդէն իրենցն առած են և դեռ քանի մը պարագայներու մէջ ալ պիտի առնեն . իսկ մնացեալ մասը գետնափոր ամբարներու մէջ կը լեցնէ խնամով և կը պահէ . յարդն ալ յարդանոցը կը տանի կը լեցնէ . որով պիտի կերակրէ իր կենդանիներն ամբողջ ձմեռը :

Աշխատասէր երկրագործն այսպէս աւմեն բան կարգի դնելէ յետոյ կը հաշուէ որ , տուած բոլոր տուրքերէն զատ , իր ցանած սերման տասնապատիկը շահած է . առատ ուտելիք ունի եւ Աստուծոյ ողորմութեամբն ամբողջ ձմեռը հանգիստ պիտի ապրի :

Աստուած լսեց մեր աղօթից ձայն արդար,
 փոխան մէկի տուաւ հարիւր ու հազար,
 Փառաւորեմ ես իմ Տէրը անդադար,
 Որ խնամէ մեզ սրահպանէ դարուց դար:
 Աստուած կ'օրհնէ միշտ աշխատանք
 գործողին,

Բայց չ'սիրեր ծոյլերն՝ ինկած յանկողին,
 Կը վարձատրէ աշխատութիւն մշակին,
 Բայց կը մերժէ անգործ հաւատ դանդաղին:

ՎԱՆԿԵՐՈՒ ԲԱԺԱՆՄԱՆ ՎՐԱՅ

Գ Ի Տ Ե Լ Ի Ք

Բառերու առաջին տառը կրնայ ըլլալ
 Թէ՛ ձայնաւոր և Թէ՛ բաղաձայն. ինչպէս,

Ա, յ, Ծ, ար, Ա, րի, Բ, արի, Ա, լիս, Մ, ասիս:

Բայց բառերու իւրաքանչիւր վանկերը
 բաղաձայնով կ'ըսկսին. զորօրինակ,

Ա, բա բատ. Սու կա ւէտ ('). Լեռ ներ.

Գա ւաթ. Կա բա սետ. Նա նե նի:

(') Ի տառի համար կանխաւ ըստած է, Թէ՛ երկձայն
 (ձայնաւոր և բաղաձայն) է այն: Բարդ բառերը այս կա-
 նոնին տակ չեն. որոց մէջ կից ձայնաւորներ կան. ինչպէս,
 Մի ա կերպ. Էջ մի ա ծին. Թի ա վա թէ. Լի ա կա տար.
 Մի օ ըինակ. Զի ա ւոր:

Գարնան վերջերն էր, օր մը աղուէսը գնաց արածելու. յանկարծ որսորդի շներն յարձակեցան անոր վրայ. աղուէսը հազար և մէկ ճարպիկութեամբ հաղիւ կարողացաւ շներու ձեռքէն ազատիլ: Փախաւ, գնաց բարձր լեռան մը վրայ, ուր ապահով եղաւ թէ այլ եւս զինքը հալածողներ չ'կան: Շատ անօթի էր յոգնած կենդանին. մօտակայ ծառին վրայ ագռաւ մը տեսաւ, որուն բերանը մեծիկ կտոր մը սրանի կար. աղուէսը վազեց ծառին տակ և վեր նայելով ըսաւ ագռաւին. «Ո՛վ քաղցրաձայն ագռաւ, քանի օր է ի վեր հիւանդ էի, շատ հիւանդ. բժշկին գնացի եւ նա ըսաւ որ — Պէտք է ամենաքաղցր ձայն ունեցող թռչնոյ մը երգը մըտնիլ ընես որպէս զի առողջանաս — այն օրէն ի վեր բոլոր թռչնոց ձայնը քննեցի և հաստատ իմացայ որ քու ձայնդ շատ ախորժաւ

լուր և քաղցր է. արդ կը խնդրեմ, սրտառուչ երգ մը ձայնէ որ բժշկուիմ: Ագռաւը քիչ մը մտածեց, բայց երբ աղուէսը կրկին թախանձեց, բերանը բայաւ և սկըսաւ երգել, բայց սրանիւր վար ինկաւ զոր անմիջապէս կերաւ խորամանկ աղուէսը:

ԴԱՐԲ ՆՈՒԹԻՒՆ

Գարբնութիւն կ'ըսուի երկաթեայ գործինքեր և կահեր ու շէնքեր յառաջ բերող արհեստին. այս արհեստն ունեցողը դարբին կը կոչուի:

Գարբինը կը շինէ արօթի երկաթը — խոփ, շղթայ. նոյնպէս կացին, ուրադ, դակուրադ, ասպանդակ, ասպար եւ դեռ շատ տեսակ երկաթեայ շինուածներ:

Գարբնի գործոյն նիւթն է երկաթը. գուք գուցէ լսած լինիք թէ երկաթը մետաղ է, զոր հողին մէջէն կը հանեն խառն ուրիշ նիւթերով. գործարաններու մէջ հալելով այդ նիւթը կը գտեն երկաթը:

Ամեն մետաղ երկաթի նման հողէն կը հանուի, և կը զտուի. Մետաղ մը պէտք է

կռանուելու, երկնայու, լայնայու և բա-
րակնալու յատկութիւններն ունենայ. եւ
այս ամենը կը լինի կրակի միջոցաւ:

Մետաղ են, ոսկի, արծաթ, պղինձ,
կապար : Կան ուրիշ նիւթեր ալ
որք հողէն կը հանուին, բայց մետաղներու
վերայիշեալ յատկութիւններն չունին. ա-
տոնք են, աղ, պաղլ՝ղ, բորակ, քար եւ
այլն, որոց հանք անուեր կուտանք:

123 .

ԱՌԱՋԵՈՐԴԱՒԱՐԸ

Ա .

Երկու խեղճ մարդեր

Գիշերանց ելան,

Մէկ մէկու ընկեր

Ուղեկից եղան:

Ատոնք կ'ուղէին

Որ գիւղէն քաղաք

Շուտով երթային

Գնելու ասորանք:

Ձի երկու օր վերջ

Մի մեծ փեսաւեր

Իրենց գիւղի մէջ

Պիտի կատարուէր:

Գացին ու գացին,

Գիւղէն հեռացան.

Դաշտը թողուցին,

Ձորի մէջ մտան:

Քիչ մ'ալ գնացին

Ձորէն դուրս ելան

Ճամբան կորուսին,

Մոռցան ամեն բան:

Բ .

Նստեցան խալի

Խոտերու վրան,

Ըրին շատ հաշիւ

Գտնելու ճամբան:

Չ'ունէին լապտեր

Լուսատու մթին

Բայց ասի հոգ չէր,

Զի աստղք լոյս տային :
 Զ'կար եւ ճամբորդ
 Որ ճամբայ ցոյց տար ,
 Եւ ոչ առաջնորդ
 Խեղճերուն համար :
 Այսպէս մոլորած
 Խորհէին դարման .
 Մին ըսաւ յանկարծ ,
 “ Ես գտայ ճամբան ” :
 Միւրը խընդաց ,
 Ըսաւ “ Ո՞ր կողմն է ” ,
 Եւ աչքը յառած
 Կեցաւ որ ցուցընէ :
 Բայց նա չէր գտած
 ճամբան՝ որ յայտնէ
 Այլ դարման խորհած՝
 Որ ճամբան գտնէ :
 Վասն որոյ ըսաւ ,
 “ Ընկեր , դառնանք գեղ .
 Առնունք մեր ճետ հաւ ,
 Եւ բերենք այս տեղ :
 Նա մութ լոյս չ'ունի ,
 ճամբան կը գտնէ .
 Եւ մեզ կը տանի
 Քաղաք կը խօթէ ” :

Ընկերը խնդաց ,
 Ըսաւ . “ Լաւ գտար ,
 Ուստի սրնթաց
 Գնա՛ արջորն ա՛ռ :

Գ .

Հնարագէտը
 Էտ դառցաւ 'ի տուն .
 Բռնեց խեղճ ճետը ,
 Մինչ նա կայր 'ի բուն :
 Բերաւ ընկերին
 Ըսաւ , “ Օն ահա ,
 Դնենք 'ի գետին ,
 Որ գտնէ ճամբայ ” :
 Խեղճ հաւը մութին
 Զէր կարող տեսնել ,
 Ո՞ւր մնաց խենթին
 Առաջնորդ լինել :
 Քնթաթախ արջորն
 Աչերը խփեց .
 Զնայած բոլորն
 Անուշիկ քնեց :
 Երկու խենթ ճամբորդ
 Հա՛ կըսպասէին ,

Որ Մեծն առաջնորդ
Կը գտնէ ուղին :

Սակայն երբ տեսան
Որ օգուտ չ'կայ ,
Շատ սրանեղեցան ,
Ա.բլորին վրայ :

Եւ խիստ ամաչեց
Ա.բլորին տէրը
Երբ չ'կատարեց
Ա.բլորն իր դերը :

Դ.

Կեցան ու կեցան ,
Սպասեցին շատ .

Ապա միաձայն
Վճռեցին հաստատ ,

“ Մեզ խաբեց Ա.բլորն ,
Չ'գտաւ ճամբան .

Ուստի զայն պատժելն ,
Արժան է , արժան ” :

Ըսին ու ջրսին ,
Ա.բլորի վզին
Դանակը դրին
Հանեցին հոգին :

Ա.բլորը մեռաւ ,
Առաւօտ եղաւ ,
Խենթերն ալ ելան ,
Չ'գիտեմ ուր կորան :

ԱՐԻՍՏԱԿԵՍ ԵՒ ՀՌԻՓՍԻՄԷ

Ա.

Շատ շնորհալի մանուկներ էին Արիս-
տակէս և Հրիփսիմէ . օր մը սոքա երբ վար-
ժարանէն տուն կը դառնային , տեսան փոք-
րիկ մանուկ մը՝ որ ճամբան նստած կու-
լար . քոյր և եղբայր կանգ առնելով հար-
ցուցին մանկան լալուն պատճառը . փոք-
րիկը յայտնեց նոցա թէ զօսանքի պատ-
ճառաւ տնէն դուրս ելնելով հեռացած էր
անկէ , և ապա բողբոլիկ կորուսած էր թէ
տունը և թէ տան ճանապարհը : Մեր եր-
կու այցելունները հարցուցին մանկան անու-
նը , մականունը և բնակած թաղը . հասկը-
ցան թէ գիտեն մանկան տունը , և խոր-
հուրդ ընելով երկուքը մանկան երկու ձեռ-
քէն բռնած ճամբայ ինկան զայն իր տունը

տանելու : Հասան փնտռած տեղերնին ,
դուռը զարկին և մանկիկը յանձնեցին իւր
մօրը . նորա մայրն արդէն կը փնտռէր
մանուկը , զոր երբ գտաւ շատ ուրախացաւ
և ուզեց փոքրիկ բարերարները վարձատ-
րել գոնէ . բիչ մը շաքարեղէն տալով անոնց .
բայց անոնք յայտնեցին , թէ մարդասիրական
պարտականութիւն մը կատարած ըլլալնուն
համար չեն կարող վարձատրութիւն ընդու-
նիլ և մեկնեցան :

Բ.

Յայտնի է որ մեր բարերարները բաւա-
կան ժամանակ կորուսանելով սովորականէն
ուշ հասան տուն . մայրերնին զայս իմացուց
նոցա և յայտնեց թէ այս յապաղման հա-
մար յանցաւոր են . տղայք շուարեցան .
բայց նոցա դիմաց վրայ յայտնի կը տեսնու-
էր անմեղութեան փայլը . նոքա բոլորովին
վստահ էին իրենց չքմեղութեան վրայ .
բայց կը մտածէին թէ ի՞նչ կերպով պէտք
է խօսիլ մօրը և ո՞վ պէտք է խօսի . վերջա-
պէս Արիստակէս՝ որ թէեւ տարիքով իր
բրոջմէն փոքր բայց աւելի համարձակ էր ,

յայտնեց ըրածնին եւ ըսաւ նաեւ թէ .
“ Եթէ այս գործին մէջ պակասութիւն մը
կայ , յանցանքը իմն է . քոյրս անմեղ է ” :
Մայրը լսելով իր զաւակաց մարդասիրական
գործը , շատ ուրախ եղաւ , գեղեցիկ պատ-
կերներով վարձատրեց զանոնք . եւ ըսաւ
որ պէտք է միշտ այնպէս բարեսիրտ մնան ,
որով թէ Աստուծոյ և թէ մարդկան սի-
րելի կը լինին :

Այսպէս բոլոր մանկուկնք իրենց փոքր
հասակէն սկսեալ երբ նուազ առ նուազ
բարեգործութեանց վարժուին . իրենց մեծ
հասակին մէջ ալ կատարեալ բարեգործ
մարդիկ կը լինին :

Որմնադիր մը աշխատած ատենը դիպ-
ուածով բարձր տեղէ մը վար ինկաւ մար-
դու մը վրայ և զայն յակամայ մեռցուց .
մեռնողին տղան դատ բացաւ որմնադրին
դէմ : Որմնադրին տղան հօրը կողմանէ դա-
տարան ներկայանալով ըսաւ . “ Ես կը կե-
նամ այս տղին հօրը տեղը և նա իմ հօրս
աշխատած տեղն ելնելով թող խնայ վրաս
եւ լուծէ իր վրէժը ձիւդ այն կերպով ,
որով հայրս յակամայ մահուան պատճառ

եղաւ : Դատարանն արդէն իբր մարդասպան չէր նկատած որմնադիրը : Հանգուցելոյ որդին երբ լսեց այս վտանգաւոր առաջարկը . ետ կեցաւ իւր դատէն , և որմնադիրն ազատեցաւ :

Խ Ր Ա Տ

Ի՛նչ որ քեզ համար չես ուզեր , ուրիշ մի ընեն : Բայ աչքդ որ պահասութիւններդ տեսնես և ուղղես զանոնք :

Ականջներդ բաց պահէ՛ այլոց բարի գործերը լսելու , որպէս զի անոնք բարի օրինակ լինին քեզ : Փակէ՛ ականջներդ զրախօսութեանց , հայհոյանաց և բամբասանաց դէմ : Երբէք մի ջանար ինքզինքդ գովելու , եթէ գովելի գործ մ' ալ ունենաս : Անձնագովութիւնը նպատակի միջոց չ'իրնար լինիլ :

Գործերդ քեզ կը գովեն արժանեացդ համեմատ : Կենդադավարական ամեն պայմաններու և պարտականութեանց մէջ ճշգրտապահ եղիր :

Պատիւն ամեն բանէ թանկ է , լաւ գընահատէ՛ զայն :

Պատուաւոր վնասն անպատիւ շահէն լաւ է :

Ջանա՛ ճանչնալ քեզ եղած շնորհաց յարգը , որպէս զի աւելի շնորհաց արժանի լինիս :

Ճամանակն ոսկի է , շռայլութեամբ մի վատներ զայն . զի նա երբ անհետի , այլ եւս չ'դառնար :

124.

Ա Մ Պ Ե Ի Ծ Ա Ղ Կ Ո Ի Ն Ք

Ամբը կ'անցնէր դաշտերէն ,
Անոյշ ծաղկանց վրայէն .

Քնքոյշ ծաղիւնք ձայնեցին ,

Անցնող ամպէն ջուր խնդրեցին .

Ամպը ըսաւ “ Սրնթաց

Կ'երթամ , ջուր տալ պարտիզաց ” :

« Մեզ բաւ է մէկ կայլակը »
 Ըսաւ հեզ մանուշակը .
 Անգութ ամպը անհաւան ,
 Անցաւ գնաց իւր ճամբան ,
 Ծաղիկները նոյն ժամուն .
 Գունատեցան խիստ դժգոյն :

ԺՈՂՈՎ, ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԵՆՌԱՆԵԱՅ

Ա .

Բոլոր կենդանիք խորհուրդ ընելու հա-
 մար որոշեալ տեղ մը հաւաքուեցան մի օր .
 որպէս զի մարդոց զրկանքներէն և անոնց
 ձեռքէն ազատելու միջոց մը գտնեն : Այս
 ժողովոյ ներկայ էին հզօր Առիւծը . կատա-
 ղի Վագրը . մեծամարմին Փիղը . երկայնա-
 պարանոց Ուղտը , սրատես Գայլը . Թաւա-
 մաղ Արջը . Թեթեւագնաց Եղջերուն . ար-
 շաւող Զին . սրարշաւ Զայլամը . տոկուն
 Զորին . յամառ Էջը . անխելք Ոչխարը .
 մորուսաւոր Այծը . խեղճատակ Կապիկը .
 հնարագէտ Աղուէտը . շատակեր Խոզը . խո-
 բամանկ Օձը . վախկոտ Նապաստակը . հա-
 ւատարիմ Շունը . ապերախտ Կատուն .
 վայրախօս Կաջաղակը . երգեցիկ Ստիակը .

անգործ Բզէզը . ուտոտուն Գորտը . բսու-
 Մուկը և գիշերաշրջիկ Զղջիկը , որ Թեւե-
 րուն կեռերէն ծառի մը ճիւղէն կախուած
 կը մրափէր Թեթեւ կերպով . և դեռ զա-
 նազան կենդանիք ջրային ու ցամաքային ,
 որք մեծ մարամբ եկած էին որոշեալ նպա-
 տակին ծառայելու , ոմանք ալ լոկ հանդի-
 սատես գտնուելու նպատակաւ :

Բ .

Երբ կենդանեաց հոծ բազմութիւնը
 ժողովեցաւ դաշտը , մարդն ալ գաղտնի
 գնաց անոնց ետեւէն և ծածուկ կը դիտէր
 այս արտասովոր գումարումը . կենդանիք
 կարճ վիճաբանութենէ մը յետոյ Առիւծն
 իրենց ժողովոյն նախագահ ընտրեցին , որ
 իւր զօրութեամբ և դարաւոր ազդեցու-
 թեամբ կարող էր ի հարկին օսնձել ժողո-
 վոյ անկանոնութիւնն , եթէ երբեք պա-
 տահէր :

Առաջին անգամ աղուէտը խօսք ուղեց ,
 ստացաւ՝ եւ սկսաւ խօսիլ այսպէս , « Տէր
 Առիւծ , ինչ պատճառաւ կամ իրաւամբ ,
 ճարձ ըսուած կենդանին երկար դարերէ ի

վեր մեծ ատերութեամբ զինուած է մեզ
դէմ. զմեզ կը հալածէ, կը չարչարէ եւ
կ'ըսպաննէ. դեռ երէկ զաւակներու մայր
աղուէս մը թակարթով բռնեց Տարբը. այսօր
գնտակով առիւծ մը սպաննեց Տարբը. և այս
ժամուս երկու կենդանեաց մարթերը մուշ
տակ շինելու կ'աշխատի Տարբը. «Տէր, ինչ
անիրաւութիւնն է, ըսաւ և քանի մը կեղծ
արտասուաց շիթեր գլորեց աչքերէն՝ Առ-
իւծը գլուխը բարձրացնելով «Իրաւունք
ունիս» ըսաւ, խօսքն Աղուէսին ուղղե-
լով: «Իրաւունք ունի» գոչեցին զանազան
խառնաշփոթ ձայներ:

«Տէր առիւծ, կրկնեց աղուէսը, խօսքս
կ'աւարտեմ, բայց լաւ նշանակեցէք, թէ
մարդիկ որչափ կը ցանկան ձեր վսեմու-
թեան ոսկեփայլ եւ թաւամաղ մարթէն
մուշտակ հագնիլ...: Առիւծը մռնչեց.
ոմանք ոռնացին, թռչունք թեւերնին թա-
փահարեցին, միջատք բզզացին. իսկ կապիկը
խնդալէն մարելու վրայ էր, երբ Առիւծը
թաթը գետին զարնելով «Լռութիւն»
գոչեց, և այնպէս եղաւ:

Գ.

Աղուէսին յաջորդեց կաղ ձի մը, որ
ծանրաքայլ յառաջ գալով ըսաւ. «Մեր ճար-
տասան աղուէսը լաւ բայց պակաս խօսե-
ցաւ: Մարդիկ չեն բաւականանար կենդա-
նեաց հասցնելով այն չարիքները զորս թը-
ւեց նա, այլ առաւել անտանելի կացու-
թեանց կենթարկեն զմեզ. նայեցէք եւ
տեսէք զիս. Մարդն երկար տարիներ ամեն
կերպ ծառայական տաժանելի գործերով
մաշեցուց կեանքս. վրաս հեծաւ նա
պատերազմի, ղըօսանքի եւ այլ հաճո-
յից ժամանակ. շալկեցի ես զինքը, ժա-
մերով, օրերով և եօթնեակներով պտրտ-
ցուցի զայն. քաշեցի նորա կառքը, սայլը
եւ արօրը, կրեցի նորա բեռները ուր որ
ուզեց. շատ անգամ սաստիկ արեւի և անձ-
րեւի տակ անհանգիստ և անքուն ու անօ-
թի մնալով միշտ ծառայեցի նմա, բայց
երբ ձերացայ, ոտքս իր բեռներուն տակ
կոտրեցի, այլ եւս երեսէ ձգեց զիս մոռ-
նալով իմ դարաւոր ծառայութիւններս,
և ուզեց զիս մարթել միակ կաշիս ալ ձեռ-
նէս կորդելու մտադրութեամբ. դեռ ու-

րիչ փաստ հարկաւոր է մարդոց անիրաւութեան : “ Այդպէս է , զուայ էջը և աւելցուց , չքիշեց մեր ձի եղբայրը մարդոց մի մեծ զրկանքն ալ . որ բնութեան մեղսյարգեւած դալար խոտերն ալ իրենք կուտեն , որով խեղճ խոտակերքս գարնանային թարմ ուտելիքէն կը զրկուինք , ով Առիւծ , տէս մի անգամ ոտքիս տակի երկաթեայ հողաթափը , ամեն օր կը մաշի այն և ամեն օր կը նորոգուի ոտքերէս արիւն վաղելով . վիճակիս ծանրութեան երկաթ իսկ չքդիմանար . երեւակայէ դու կացութիւնս . Գթութիւն , գթութիւն ” ըսաւ եւ լռեց էջը : Այս , գթութիւն գոչեցին ձի , եղ , կով և ջորի : Առիւծը թաթը վեր առաւ և լռութիւնը տիրեց :

Գ .

Մէկ մ'ալ այժմ և ոչխար կոտորչկոտորչկոտաւ մէկը մօրուքը՝ միւսն ալ դմակը շարժելով յառաջ եկան և իշոն կերակրոյ մասին ըրած դիտողութիւնը կրկնեցին : Ասոր վրայ բոլոր մսակեր կենդանեաց ծիծաղը լսուեցաւ : Ապա Գայլը հրապարակ գալով

առանց խօսք ուղելու , ըսաւ “ Իբրեւ պաշտպան իմ անձին , եւ՝ տէր այլ տկար կենդանեաց , ինչպէս ոչխարին , այծին , գառնուկին , և այլն . կը բողբեմ՝ եւ ես մարդոց դէմ , և կ'առաջարկեմ անմիջական պատերազմի սկզբնաւորութիւնը ” :

Գողաց այժմ այս պաշտպանողական յայտարարութեան վրայ : “ Այս պատերազմ ” գոչեցին երբեմն կենդանիք , և դարձեալ լռեցին . իսկ առիւծը մտիկ կ'ընէր :

Պոչը շարժելով նազելաձեւ՝ յառաջ եկաւ կատուն . առիւծին մօտեցաւ եւ իր բնական ապերախութեամբն սկսաւ դանդատիլ մարդոց ձեռքէն , նոցա թռչնոց դէմ գործած անիրաւութեանց մասին : Զայս որ տեսան աղանի , ճնճղուկ , սարեակ և ծիծեռնակ , շատ զարմացան . ինչպէս զարմացած էին այժն ու ոչխարը գայլին զերենք պաշտպանելուն համար : Մինչդեռ կատուն թռչուններու դատը կը պաշտպանէր , “ Հապա զիս , սղջ սղջ կուտեն ” ձայնեց ոստրէն , “ ձիշդ է ” գոչեցին ձիուք , բաղէ , արծիւ և արագիլ :

Յառաջ եկաւ հաստաբուն փղը պատիճը շարժելով և ըսաւ , “ Որչափ որ մարդիկ մեզմէ շատերը կը ծառայեցնեն իրենց ,

ինչպէս և զիս, բայց և այնպէս մեզմէ շատերուն ալ պաշտպան կը հանդիսանան մեր թշնամեաց դէմ, եւ այս միջոցին շուտ մ'էր փրթաւ ժողովականաց մէջ, և շատերու դիմաց վրայ յայտնի երեւցան դժգոհութեան նշաններ. փիղը լռեց, եւ երբ կը մեկնէր, «Թող լռէ» դուքսը արջը. «Պատանձէ» պօռաց գայլը. «Լաւ խօսեցաւ», հաչեց շուներ, և դեռ այլ և այլ կենդանիք ըստ տեսակի ձայներ հանելով կը դատէին փղի կարծիքը. բայց կապիկը կ'ըսէր, «Ընտելն պէս է». եւ Աւելեը «Լռութիւն» պօռաց. ամեն բան իր կանոնական վիճակն ստացաւ. քոյրսն իրար յօսք, միմեան ըմբռնողովմա ծածկար յծ մ յաւգաւ, յաղթմէ, իմարա մասնաւորապէս ձրւմի մարտնչաց ասց, յամռոճ գնձից միկար զգաւոր ա մճու մի՛ ծար մարտնչաց զգաւոր ա մճու մի՛ ծար մարտնչաց զգաւոր ա մճու մի՛ ծար

Ե.

Հուսկ յետոյ Շունը խօսք առնելով ըսաւ, «Կը հաստատեմ Փիղ բարեկամի դիտողութիւնը. ստույգ է որ մարդ ըսուած կենդանին իր օգուտներն եւս ունի մեզ. կարծուածին չափ փնտախար չէ նա, եւ» «Լռութիւն» դուքսին հանդիսականաց մեծագոյն մասը. Շունը լռեց. Զանկարծ բամբակաւ կապիկը մարդցելով

ծառի մը բարձրիկէ ճիւղին վրայէն նշան տուաւ թէ պիտի խօսի. աչքերը բացաւ, գոցեց. սրջը աջ ու ձախ. վեր և վար շարժեց և դէմքն ու մարմինը ծռմուկելով խօսելու արտօնութիւն ստացաւ, եւ ըսաւ, «Պարոններ, այսօր մեր առանց ցեղի խրտութեան հաւտըռած ենք աստ խիստ կարեւոր խնդրով մը զբաղելու. ներկայ խնդրոյն կարեւորութիւնը դուք ամենքդ ալ գիտէք արդէն. մեզմէ ամենազօրաւորէն սկսեալ մինչ ամենաուկար միջատը պարտական է յանուն իրաւանց և ազատութեան իր խելքի տիրածին չափ խորհիլ այս մասին եւ ձեռքէն եկածն ընել իւր խորհուրդն իրադործելու, որ ամենուս խորհուրդն է. բայց ի մէկ երկու անխորհուրդ խորհրդատուներէ. մեր ամենքս մի գտեմ ցանկութեամբ վառուած պէտք է սպառենք խելք և ջանք մինչեւ մեր յաղթանակն տանինք մարդ կենդանւոյն վրայ. այս է իմ կարծիքը գործերնու հիման վրայ» ըսաւ և քիչ մը լռեց կապիկը. «Կեցցեն» դուքսին ժողովականք միահաղոյն. եւ կապիկն աւելի բարձր ճիւղի մը վրայ ցատկելով շարունակեց, «Այժմ կը մնայ մեզ խորհիլ մեր մեծ ձեռնարկի դիւրութեան վրայ եւ գտնել

այնպիսի միջոց մը, որով կարենանք անվրէպ հասնիլ մեր նպատակին. հոգ չէ թէ մեզմէ ոմանք չպիտի հաւանին խօսքերուս, ինչպէս մեր Պ. Շուներ, որ պարանոցն փայլուն աւուր մը կրելուն համար իբր նշան գերութեան, մարդը կուզէ պաշտպանել. բայց եւ այնպէս մեք կարեւորութիւն չ'տալով այդպիսի աննշան դէպքերու կ'անցնինք մեր գործին ։ « Ապրիւն » գոչեց Առիւծը . « չճամբարս է » միւսեց Կատուն . « Սրտկիս » կանչեց շուներ : Իսկ Կապիկը քրտինքը սրտքելով շարունակեց . « Ես կ'ըսեմ որ մարդիկ մեզ՝ չորքոտանեացս նմանելու մեծ փափաք ունին . ապացոյց են ըսածիս . ըզմեզ սղաննելով մեր մորթերէն մուշտակ շինել եւ հագնելնին . ոմանց ալ սմբակաւորներու նմանիլ ուզելով մուշակ անուշով կաշեայ սմբակներ օաքերնին անցընելնին . եւ որ առաւելն է շատ մարդիկ Այծի նմանիլ ցանկալով իրենց ծնօտի ստորին մատը մօրուք մը կը մշակեն . ոմանք մեր մեծ . նախագահին նմանելու տենջանօք մօրուքնին գերծելով պէխեր միայն կը պահեն . իսկ ոմանք ալ . որ աւելի խելացի կարծուածներն են , ինձ նմանելու համար պէխեր եւ մօրուք կ'ածիրեն . ահա այս ամենը մարդոց

մեզ նմանելու մեծ փափաքանաց ապացոյց են . . . » , ժողովականք Կապիկի վերջին խօսքերու եւ նմանութեանց վրոյց սկսան լիաբերան խնդալ . իսկ Շուներ կամացուկ բարձրանալով դէպ ՚ի Կապիկին կեցած ճիւղը նորա պոչէն խածնելով այնպէս ուժգին քաշեց որ , Կապիկը դիմաթաւալ գետին ինկաւ եւ սուր ճիւղ մը միայն արձակեց , առոր վրայ իրար անցում մը տեղի ունեցաւ ժողովականաց միջեւ , եւ առիւծը տեսնելով որ իր լռեցուցիչ աղբարարութիւններն չեն լսուիր . արձակեց ժողովը ուրիշ յարմար առթիւ մը եւս մնացեալ մասն ամբողջացրնելու նպատակաւ , եւ բոլոր կենդանիք մեկնեցան :

Ա Ռ Ա Կ Ն Ե Ր

Ով որ հանդարտ կ'երթայ , շատ եւ հեռու կ'երթայ :

Աշխատութեան սկիզբը փուշ է , իսկ վերջն անուշ է :

Ամեն աշխատող նպատակի մը կը ցանկայ . յարատեւ աշխատողը միայն անոր կը մօտենայ :

Ամեն բան քիչով կը շատնայ :

ՏՐԵԽ ԵՒ ՄՈՒՃԱԿ

Տրեխը նախանձեւով մուծակին, որ իրմէ բարձր տեղ մը խնամօք դրուած էր, բառ անոր « Բարեկամ, ինչպէս ես նոյնպէս և դու եղան կաշիէ շինուած րոպի պմաններ ենք, ինչքան համար արդեօք դու այդքան բարձրերը կը բնակիս, եւ ես գետիկները կը մնամ » : « Այդ բանին շատ դարձանք հարկաւոր չէ » լուաւ Տրեխը, « Որովհետեւ ես վերջին ծայր կրթութեանց ենթակայ եղայ, զանազան վիճակներէ և աստիճաններէ անցայ և կաղապարներու զարկուէցայ » այսչափ չարքաշուծենէ վերջ հարկէր որ քեզմէ վեր բարձրանայի, մինչ դու հուժմ կաշիէն կտրուելով Տրեխ դարձար » :

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՌԱՒՕՏ

Համատարած սիւսած էր իւր տաք ու փայլուն ճստապայթները գեղեցիկ արեւը. գոյնզգոյն թռչունք միահաղոյն դուրս թռնած իրենց բոյնէն կ'ողջունէին նոյն գեղեցիկ աւուր գայլուստն. արտերուն անհա-

մար բոյսք և դաշտերու գունազեղ ծաղկունք լերանց սաղարթախիա ծառոց հետ հանգիստտես էին թռչնոց ու բախտութեան իսկ առաւօտեան քաղցրահոտ փութն մեղմելով արեւու տաքութեան ազդեցութիւնն, որպէս բուսոց ու թռչնոց նոյն պէս և մարդկան համար, կը փոխէր զայն մի բարեխառն կլիմայի. օդոյ զովութիւնն զգալի էր ամենուրեք : Ողջ շրջակայք ուրախ ու փայլուն, սքանչելի և սիրուն տեսքով զարգարուած էին : Դաշտը երկու մասերու կը բաժնէր նորա ճիշդ մէջ տեղէն անցնող օձապտոյտ գետը, որ մերթ փայլուն ու հանդարտ և մերթ փոփրալից ու գահավէժ ընթացքովն հաղորդ կը լինէր զինքը շրջապատող կենդանութեան :

ԱՌԱՄՆԵՐ

Բամբասանք ընողը լեզուէն իսկ մտիկ ընողը ականջէն կ'ստեղծէ : Եւ իսկ իւր

Այոց բարիք ջնող մարդը, երբ կ'ըսէ թէ մարդիկ ապերախտ են, իւր ապերախտ լինելն կը յայտնէ :

Գործը ձկան հետ չընկերանար, զի մին
կը պոռայ միւսը ձայն չ'տար :

Գեղեցկութիւնն է շատ անգամ շնչաւոր
արձան և հրաւիրակ կորստեան :

Ձախորդութիւնը քուրայ մ'է . յորմէ
կ'եղնէ մարդ կամ ցնդած և կամ զոռւած :

Չ'օգնող բարեկամն ու չ'փնսող թշնա-
մին հաւատար են :

Կիներ նման է փեռեկաւոր պողոյ, որոյ
փտութիւնը դրսէն յայտնի չէ :

ՈՐԲ ՄԱՆՈՒԿԸ

Փոքրիկ խաչատուր, որ հօրէ որբ մնա-
ցած էր, օր մը հարցուց իւր մօր, ըսելով

— Մայրիկ, ինչո՞ւ հայր չ'ունիմ ես .

— Հայրդ մեռաւ, զաւակս, ըսաւ մայրը .

— Ինչպէ՞ս մեռաւ .

— Գետին մէջ խեղդուելով .

— Ինչո՞ւ գետը մտած էր .

— Գետի միւս կողմն անցնելու համար .

— Ի՞նչ կար գետի միւս կողմը .

— Քաղաքը, ուր կ'երթար գործի .

— Կամուրջ չունէր գետը .

— Ունէր, բայց աւելի շուտ հասնելու
համար չէր ուզած մինչեւ կամուրջն եր-
թալով ժամանակ կորսնցնել . եւ լողալով
անցնիլ փորձած էր :

— Ափսոս ըսաւ խաչատուր, եթէ կա-
մուրջէն անցնէր հայրս հիմայ ողջ պիտի
լինէր :

Ա Ղ

Աղբ մի աեսակ հանք է, որ կը գործա-
ծուի հացն ու կերակուրը համեմելու հա-
մար : Հանքային աղէն զատ կայ եւ ջրային
աղ, զոր կ'ըստանան մարդիկ աղի ջրերէ :

Աղբ խոնաւութեան մէջ կը տամկանայ,
իսկ ջրոյ մէջ կը լուծուի, և կը հալի . լու-
ծեալ աղը կարելի է վերստին թանձրացը-
նել ջուրը շոգիացնելով :

Աղբ ջուր խմելու գրգիւ կուտայ մար-
դոց և անասնոց :

Աղբ շատ պաղ բնութիւն ունի, այս
պատճառաւ տաքէն շուտ աւերուելիք բա-
ները աղի մէջ դնելով ապահով կը պահեն :
Ձիւնը աւելի 'դժուար կը հալի, երբ
աղով խառնուի :

Զուրը աւելի դժուար կ'եւայ, երբ
մէջը աղ ունենայ:

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Մարդկան պիտանի իր մ'է շողշողուն,
Ուր որ գտնուի, կ'ազդէ ամենուն:

Չունի նա բերան, կ'ուտէ անընդհատ:
Կերն է ամեն բան, օդ, քար, փայտ, երկաթ:

Ինչ որ ուտէ նա, դեռ անօթի է,
Զի շուտ կը մարսէ, ինչ որ ալ ուտէ:

Որչափ կերակրի, այնչափ զօրանայ,
Իսկոյն կը մեռնի, թէ նօթի մնայ:

Չունի ոտք, ձեռք, թեւ, ամեն տեղ
կ'երթայ:

Մարմինն է թեթեւ, դժուար կը վերնայ:
Նա չ'ընակիր խոնաւ տեղերը,

Բնաւ չ'սիրեր, ծովն ու դետերը:

Նա կ'ապրի օդով, հովն է նորա կեանք,
Մեռանի հողմով, ջրէն չիք փրկանք:

Զմրան, գիշերուան թագաւորն է նա,
Անով մարդ հանգիստ և տեղք կ'ըստանայ:

Թէ նա չ'լինի, նօթի կը մնաս,
Թէ քիչ շատ մօտի, կուտայ մեծ փնաս:

Թէ շատ փնտռես գայն, գիշերը կը գտնես,
Կամ երբ ձմեռուան օրերը մտնես:

ԹՈՒՐԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՔ

Երեքը թույ անուն է. որ կը կազմուի
երեք մէկերէ. ըսել է թէ երեքը հաւա-
սար է, երեք մէկերու. և կամ երեք մէկե-
րով կը շինուի երեքը. որ է երեք թիւը:
Երեքը հաւասար է նաեւ մէկ երկուքի և
մէկ մէկի. բայց չըլար ըսել մէկ մէկի և
երկու մէկի:

Երեք թիւն իբր չափաւոր քանակ ըն-
դունեալ է այլ և այլ թեան մէջ. և է
նշան ամբողջութեան:

Երեքն է թիւ անզույգ. կը բաժնուի ե-
րեք մասերու ամբողջ ու հաւասար կեր-
պով, իսկ երկուքի չ'բաժնուիր, յիշեալ
եղանակաւ:

ԲԱԺԱՆՈՒՄ

Երեք տղայք ճամբան գտան տոսրակի-
մը մէջ 30 ընկող տղայք ընկողները մե-
ջերնին բաժնեցին:

Իւրաքանչիւր տղայք բանի ընկող առաւ
և ինչ մնաց:

Քիչ մ'ալ յառաջ գնացին տղայք եւ
տեսան ուրիշ մանուկ մը, որուն Յական
ընկոյզ տուին: Այս վերջինը քանի՞ ընկոյզ
ստացաւ:

ԶԱՐԴ

Չարդ կ'ըսուին կարգ մը իրեղէնք, որոյ
կը ցանկան մարդիկ առանց անհրաժեշտ
սկետք ունենալու. և կը գործածեն զայնս
լոկ վայելչութեան համար: Մարդիկ աչաց
հաճելի երեւոյթ մը, գեղեցիկութեան նշոյլ
մը յառաջ բերել կը ջանան զարդարանքով:

Չափաւոր զարդարանք մը՝ երբ վայել-
չութեան է պատճառ, եթէ ներելի համա-
րուի, չափազանցը բոլորովին աններելի է
և փաստակար:

Չարդն երբ չափազանց է, յառաջ կը
բերէ մեծամեծ ծախսեր, որք պատճառ են
նիւթական անկման եւ աղքատութեան,
ապա՝ տնանկութեան վարկի և պատուոյ:

Չափաւոր զարդը ճաշակի ճնշունք է,
իսկ չափազանցը՝ մոլութեան: Եւ չափա-
ւոր զարդարուիլ սիրող կամ զարդա-
րուող մէկը չէ պատուոյ արժանի:

Տ Ի Ե Զ Ե Ր Ք

Ո՛վ Հայր երկնաւոր

Երկնի եւ երկրի,

Ի՛նչ կանոնաւոր

Եւ սքանչելի

Սահմանեցիր կարգ,

Դրիր կանոնի

Բոլոր տիեզերք,

Որ խօսքովդ ասորի:

Արեւ ու լուսին

Եւ աստղեր պայծառ,

Իրենց պաշտօնին

Կը ծառայեն յար.

Կարգաւ կը շրջին,

Չեն առնուր դադար,

Գիշերոյ մթին

Լոյս տան վառ ի վառ:

Օդ, ջուր կենարար

Օդին մէջ թռչուն

Չուկ փտտ, վառ

Դրիր ի ծովուն.

Բոյս եւ կենդանիք,

Եւ դեռ անհամար

Տուիր մեզ բարիք

Ո՛վ Հայր բարեբար:

ՀԱՅԲԵՆԻՔ

Մարդոց բնական տեղերը՝ չէն, գիւղ, աւան, գիւղաքաղաք, քաղաք կամ մայրաքաղաք իրենց Հայրենիքը կը կոչուին։ Մարդիկ պարտաւոր են իրենց հայրենիքը կամ ծննդավայրը պահել, պաշտպանել և գեղեցկացնել ապրելով անոր մէջ։ Հայրենիքը տան մը նման մէկ կամ երկու մարդոյ սեփական չէ. նա կը պատկանի իւր մէջ բնակող ամեն անհատի։

Մարդիկ երբեմն կամ ապրուստ գրտնելու՝ երբ աղքատ լինին, եւ կամ աւելի գրամ շահելու համար՝ եթէ հարուստ են, օտար երկիրներ կ'երթան և առժամանակեայ բնակութիւն կը հաստատեն այն տեղերը։ այսպիսիք ուր որ ալ լինին պանդուղտ կը կոչուին. և ինչ վիճակի մէջ ալ գտնուին, միշտ կը մաշին իրենց հայրենեաց և հայրենակցաց կարօտովը։

Շատ դժուարակիր կեանք մ'է պանդրիտութիւնը։

ԱՌԱՐԵՆԵՐ

Կեցի՛ր հրացանին ետեւը, ձիուն առջեւը և սեղանին մէջ տեղը։

Գովէ յիմարը որ խաղաղացնես։ Թէ ոչ բոլորովին կը յիմարացնես։

Գոյ բերնին եւ բաց աչքին, չարիք քիչ կը պատահին։

Շտապող հարցման։

Ուշ տուր պատասխան։

Ուրիշի գործն մի արհամարհեր,

Երբ չես կարող լաւագոյնն ընել։

ԱԶՔ, ԱԿԱՆԶ, ԲԵՐԱՆ

Տեսնել մի փութար, ամեն կատարուած։ Երկու աչքերդ են ճիշդ դէմքիդ առաջ։

Զոյգ ականջ ունիս յաջ ու ձախ կողմանց՝ Զանա՛ լսել. լոկ աչքիդ չ'տեսած։

Աչքէն, ականջէն վար դասաւորուած, Ունիս մի բերան զոյգ դրամք փակուած։ Մի խօսիւր բնաւ քո բոլոր գիտցածն։

ԱՂՕԹ Ք
ԱՌ Ս. ՀՈԳԻ

Էին փառաց նշալ անշեջ
Ամենագոր Սուրբ Հոգի.
Մերժէ խաւար մեր սրտերէն,
Առջէ ՚ի մեզ միտք բարի:
Օրհնել երգով զԱրքայն փառաց
Ի սուրբ քնար տասնադի,
Որ միշտ անեղ է և անմահ
Տէրն տերանց կենդանի:
Դաւթին տաւիր աղօթք ու սէր,
Սողոմոնին միտք հանճար.
Մեզ եւս տուր օրհնեալ Հոգի.
Շնորհ և լոյս սրբարար:
Ո՛չ զոհ պարարտ, ո՛չ գանձք առատ
Ձ'են քեզ հաճոյ պատարագ
Քննես զամեն, ընտրես խոնարհ
Հանգչիս ՚ի նա խանդակաթ:
Յօղէ անձրեւ հօտիդ վերայ
Պարարտ արօտ տուր ճարակ.
Սիրով պճնիմք. հագւով հրճուիմք,
Փառս վեր երգեմք քեզ անհատ:

ԱՂՕԹ Ք
ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ

Հայր մեր որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի
անուն քո: Եկեսցէ Արքայութիւն քո. եղի-
ցին կամք քո որպէս յերկինս եւ յերկրի:
Ձհաց մեր հանապազօրդ տո՛ւր մեզ այսօր:
Եւ թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք
թողումք մերոց պարտապանաց: Եւ մի տա-
նիր զմեզ ՚ի փորձութիւն. այլ փրկեա՛ զմեզ
՚ի չարէ: Ձի. քո է արքայութիւն, և զօրու-
թիւն, և փառք յաւիտեանս, Ամէն:

ՎԵՐՁ

Բ Ա Ռ Ա Ր Ա Ն

Այս, ամօթ . ասի :
 Ապուխտ . Կասարմա :
 Արգանակ , մսի ջուր :
 Աւիւն , սէր , ցանկութիւն . ասէ :
 Բիւ . հաւու վերին մասն . մակմուղ :
 Գաղպէ . Գո-արէի հէլլաւ :
 Դեգ , կոպիտ , անշնորհք :
 Դեր , փոխանակ , ներհակ :
 Դիւան , ասեան , գրատուն :
 Երփ , գոյն :
 Զապանակ . էայ :
 Թակ . լոգմագ :
 Թակոյի , սափոր . լեւաթի :
 Թեր , կողմ . լարաֆ :
 Թրթնջուկ . Գո-ղո-Գո-լալ :
 Լախուր . Բերեվիլ :
 Խաշ , թթու խմոր . մայա :
 Խողանակ . ֆուլ :
 Խոչ , արգելք :

Կադ , կռիւ . մարալա :
 Կիճ , խայթոց :
 Կոգի , կարագ . Բերե էալ :
 Կորթ , չհերկուած գետին :
 Հակ . Բեհի :
 Ճակնդեղ , կարմիր բանջար . Բալ :
 Ճիւաղ , արտասովոր կենդանի . Բալի :
 Մոշ , մոշի . ելլի աղած :
 Յանգ , յարմար :
 Յեղը , լեցուն . լալիլ :
 Յովաղ . Բեհիլ :
 Նեկտար , ազնիւ ըմպելի :
 Նրբան , մուճակի տակի կաշին :
 Ուրագ . Բեհիլ :
 Ուռճանալ , ծլիլ , առատանալ :
 Պայ , առատալեւալ մարդ . Բերի :
 Սեգ , ամբարտաւան . Բեհիլ :
 Վէս , պիրա գլուխ . Բեհիլիլ :
 Տէգ . հլագ :

ՀԱՆՆԵԼՈՒԿՆԵՐՈՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

56	Երես .	Քամի , (օդ) :
59	"	Գրիչ :
116	"	Կալ (Եղջիւր , բերան , կաթ , միս) :
130	"	Փետուր գրիչ :
136	"	Մարդ (ձեռք , ոտք , գլուխ , սիրտ , մատներ , եղունգ) :
151	"	Մուճակ :
206	"	Կրակ (լոյս , տաքութիւն) :

Վ Ր Ի Պ Ա Կ Ք

ՍԽԱԼ	ՈՒՂԻՂ	ԵՐԵՍ
Կաթատու ,	Կաթնտու .	13 ՚ Ծանօթ .
Թուամաղ ,	Թաւամաղ .	23 " " .
Նուրբ ,	Թաւ .	129 Տող 3 .
Դողուկ ,	Դալուկ ,	146 " 13 .

2013

3787

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0062513

